

Sisekaitseakadeemia

Finantskolledž

Veronika Talalajeva

**MAJANDUSSANKTSIOONIDE RAKENDAMISEL TEKKINUD
PROBLEEMID JA VÕIMALIKUD LAHENDUSED NARVA
MAANTEE TOLLIPUNKTI NÄITEL**

Lõputöö

Juhendaja:

Helle Koitla, magistrikraadile vastav kvalifikatsioon

Tallinn 2023

SISEKAITSEAKADEEMIA LÕPUTÖÖ ANNOTATSIOON

Finantskolledž	Juuni 2023
<p>Töö pealkiri eesti keeles: Majandussanktsioonide rakendamisel tekkinud probleemid ja võimalikud lahendused Narva maantee tollipunkti näitel.</p> <p>Töö pealkiri võõrkeeles: Problems and possible solutions arising from the implementation of economic sanctions on the example of the Narva Road Border Crossing Point.</p>	
<p>Lõputöö on kirjutatud eesti keeles ning koosneb 37 leheküljest. Lõputöös on kasutatud 35 allikat, millele on tekstis viidatud.</p> <p>Lõputöö uurimisprobleem seisnes küsimuses, kuidas on Venemaa vastu kehtestatud majandussanktsioonide rakendamine mõjutanud tolliformaalsusi Narva maantee tollipunkti? Lõputöö eesmärk oli välja selgitada majandussanktsioonide rakendamisel tekkinud probleemid ja nende võimalikud lahendused.</p> <p>Lõputöö eesmärgi saavutamiseks ning uurimisprobleemi lahendamiseks püstitati viis uurimisülesannet, mille lahendamiseks kasutati integreeritud uurimismeetodit. Töö teoreetilises osas selgitati majandussanktsioonide mõistet ning selle rakendamise tulemust ja eesmärki. Samuti selgitati rahvusvaheliste institutsioonide ja organite kaasamist, sanktsioonide kehtestamise protsessi ja Venemaa vastu kehtestatud sanktsioone. Uuringu osas on välja toodud tekkinud probleemid ja võimalikud lahendused seoses majandussanktsioonide rakendamisega Narva maantee tollipunkti näitel.</p> <p>Uuringu alusel selgus, et majandussanktsioonide rakendamine on mõjutanud tollitööd, mille tulemusena tolliametnikel tõuseb töökoormus ja esineb tööjõupuudus. Tekkinud probleemid on võimalik kõrvaldada ning lahendustena pakuti suurendada tolliametnike arvu, lihtsustada sanktsioonide pakette ning organiseerida infovahetust ametnike vahel.</p>	
Võtmesõnad: probleem, lahendus, eesmärk, tagajärg	
Võõrkeelsed võtmesõnad: problem, solution, goal, consequence	
Säilitamise koht: Sisekaitseakadeemia raamatukogu	
<p>Töö autor: Veronika Talalajeva</p> <p>Olen koostanud lõputöö iseseisvalt. Kõik lõputöö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, seisukohad, kirjalikest allikatest ja mujal allikates saadud info on nõuetekohaselt viidatud. Annan Sisekaitseakadeemiale tasuta loa minu loodud teose reprodutseerimiseks säilitamise ja elektroonilise avaldamise eesmärgil, sealhulgas Sisekaitseakadeemia raamatukogu digikogusse lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni. Annan loa teose üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Sisekaitseakadeemia veebikeskkonna kaudu sealhulgas Sisekaitseakadeemia raamatukogu digikogu kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni. Olen teadlik, et nimetatud õigused jäävad alles ka autorile. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.</p> <p>Allkiri: Allkirjastatud digitaalselt</p>	
<p>Vastab lõputöö nõuetele</p> <p>Juhendaja: Helle Koitla</p> <p>Allkiri: Allkirjastatud digitaalselt</p>	
<p>Kaitsmisele lubatud</p> <p>Kolledži direktor: Kerly Randlane</p> <p>Allkiri: Allkirjastatud digitaalselt</p>	

SISUKORD

MÕISTETE JA LÜHENDITE LOETELU	4
SISSEJUHATUS.....	5
1. MAJANDUSSANKTSIOONID JA NENDE RAKENDAMINE.....	8
1.1. Majandussanktsioonide mõiste määratlus	9
1.2. Sanktsioonide kehtestamise eesmärk ja tingimused.....	11
1.3. Rahvusvaheliste institutsioonide ja organite kaasamine	13
1.4. Sanktsioonide kehtestamise protsess.....	15
1.5. Venemaa vastu kehtestatud sanktsioonid.....	17
2. SANKTSIOONIDE KEHTESTAMISEL TEKKINUD KITSASKOHAD	20
2.1. Uurimistöö metoodika.....	20
2.2. Valimi kirjeldus ning uuringu läbiviimine	22
2.3. Intervjuude ja küsimustiku tulemuste analüüs	25
2.3.1. Probleemid tolliametnike töös.....	25
2.3.2. Probleemid kaupade vormistusel	29
2.3.3. Võimalikud lahendused.....	32
2.3.4. Kvantitatiivse andmete analüüs.....	35
2.4. Järeldused ja ettepanekud.....	36
KOKKUVÕTE.....	39
SUMMARY	41
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU.....	42
TABELITE JA JOONISTE LOETELU.....	45
Lisa 1. Uurimisinstrument.....	46
Lisa 2. Ülevaade läbiviidud küsitlusest.....	47
Lisa 3. Küsimustiku ja intervjuu analüüside põhjal koostatud kategooriad ja koodid.....	48

MÕISTETE JA LÜHENDITE LOETELU

MTA – Maksu- ja Tolliamet

EL – Euroopa Liit

ÜRO – Ühinenud Rahvaste Organisatsioon

OSCE – Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorganisatsioon

SKP – Sisemajanduse koguprodukt

USA – Ameerika Ühendriigid

SISSEJUHATUS

Lõputöö pealkiri on „Majandussanktsioonide rakendamisel tekkinud probleemid ja võimalikud lahendused Narva maantee tollipunkti näitel“. Teema tuleneb Venemaa sõjast Ukraina vastu, mis sai alguse 24. veebruaril 2022. aastal. Sellest tulenevalt kehtestab Euroopa Komisjon Venemaa vastu sanktsioonide pakette (European Council, 2022), millel on mõju nii tollivormistusele, kui ka Eesti tolliametnike tööle. Lõputöös vaadeldakse majandussanktsioonide tõttu tekkinud kitsaskohti ja nende võimalikke lahendusi Narva maantee tollipunkti näitel.

Sanktsioonid on majandusliku või diplomaatilise mõjuga ja ette nähtud riigi, poliitilise režiimi, organisatsiooni või isiku vastu (Riigikogu, 2016). Need on välispoliitilised meetmed riigi rahu säilitamiseks, rahvusvahelise julgeoleku ja demokraatia saavutamiseks. Euroopa Liidus kasutatakse sanktsiooni mõiste asemel mõistet „piirav meede“, mis tähendab teise riigi tegevuse piiramist (Välisministeerium, 2022). Tuleb mainida, et rahvusvahelise sanktsiooni seadus § 3 sätestab täpsemalt, et rahvusvahelised sanktsioonid on meetmed, millega võib keelata rahvusvahelise sanktsiooni subjekti riiki sisenemise, piirata rahvusvahelist kaubandust ja rahvusvahelisi tehinguid ning seada muid keelde või kohustusi. Subjekt on rahvusvahelise sanktsiooni seaduse mõistes füüsiline või juriidiline isik, üksus või asutus, kelle suhtes kohaldatakse rahvusvahelist sanktsiooni. (Rahvusvahelise sanktsiooni seadus, 2019)

Peale selle on oluline, et sanktsioonide teema ei ole nii kitsas, nagu esmapilgul tundub. Tänapäeval kirjutatakse sanktsioonide kehtestamisest päris paljudes erinevates allikates. Sel viisil on inimestel või ettevõtetel, kes tegelevad rahvusvahelise kaubandusega või nendel, kellel on isiklik huvi sanktsioonide teema vastu, võimalus kätte saada informatsiooni Välisministeeriumilt, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumilt, Haridus- ja Teadusministeeriumilt, Kaitseministeeriumilt ning Kultuuriministeeriumilt (Välisministeerium, 2022a). Sellest nähtub, et sanktsioonide teema on aktuaalne ja hõlmab erinevaid ministeeriume, mis omakorda viitab sellele, et riigis tehakse erinevate asutuste vahel pidevalt koostööd. Samuti näitab see, et sanktsioonidele pööratakse palju tähelepanu, mis räägib selle teema olulisusest.

Lõputöö teema **aktuaalsus** tuleneb MTA arengukavast 2022 (Maksu- ja Tolliamet, 2022), mille alusel rakendatakse sanktsioone rahapesu ja terrorismi takistamiseks ning Venemaa ja Ukraina-vastase agressiooni peatamiseks. Peale selle on Eesti Välispoliitika arengukavas 2030

(Välisministeerium, 2020) sätestatud, et Eesti inimeste ja riigi julgeoleku tagamiseks ning heaolu parandamiseks toetatakse rahvusvahelist sanktsioonipoliitikat ja suurendatakse Välisministeeriumi ning teiste asjakohaste asutuste eksperditeadmisi.

Lõputöö teema on **uudne**, sest tolli valdkonnas on sanktsioonide teemal vähe kirjutatud ja teemat on vaja uurida sügavamalt, näiteks kuidas 2022. aasta kehtestatud järjest süvenevad sanktsioonid on mõjutanud tollivormistust ja tolliametnike tööd. Varem on kirjutatud teemal „Venemaa sanktsioonide mõju ettevõtetele“ (Hein, 2016), mis ei ole seotud sanktsioonide kehtestamisega tekkinud probleemidega. Teema on uudsemaks muutunud pärast seda, kui Venemaa kuulutas sõja Ukraina vastu, ja selle tagajärjel on Venemaa esimene riik, kelle suhtes kehtestatakse nii ulatuslikku sanktsioonide paketti (European Council, 2022). Alates Ukrainas sõjalise erioperatsiooni algusest on Venemaa Föderatsioon kokku puutunud enneolematute välispoliitiliste väljakutsetega ja praeguse seisuga on Venemaa tema vastu kehtestatud majandussanktsioonide arvu poolest maailmas esikohal (Церова, 2022, стр. 662).

Sanktsioonid on tollile, täpsemalt nii tollivormistusele, kui ka tolliametnike tööle, kaasa toonud mitmeid kitsaskohti, mis vajaksid lähemat analüüsimist. Seega on lõputöö **uurimisprobleemiks** küsimus: kuidas on Venemaa vastu kehtestatud majandussanktsioonide rakendamine mõjutanud tolliformaalsusi Narva maantee tollipunkti?

Uurimisprobleemi täpsustavad järgmised **uurimisküsimused**:

1. Missugune on sanktsioonide rakendamise eesmärk?
2. Millised on peamised probleemid, millega tolliametnikud seoses sanktsioonidega kokku puutuvad?
3. Missugused on tekkinud probleemid ja kitsaskohad sanktsioneeritud kaupade tollivormistusel?
4. Missugused on sanktsioonidest tulenevate probleemide võimalikud lahendused?

Lõputöö **eesmärk** on välja selgitada majandussanktsioonide rakendamisel tekkinud probleemid ja nende võimalikud lahendused.

Eesmärgini jõudmiseks on püstitatud järgmised **uurimisülesanded**:

1. Analüüsida teoreetiliste allikate alusel sanktsioonide olemust.
2. Kaardistada ELi poolt kehtestatud sanktsioonipakettide tingimused ja protsess.
3. Analüüsida ELi sanktsioonipakettide mõju Narva maantee tolliametnike tööle.
4. Analüüsida ELi sanktsioonipakettide mõju piiriületuse tollivormistusele.

5. Sünteesida teooria ja analüüsi tulemusi ning välja selgitada lahendused tekkinud probleemidele.

Lõputöö raames viiakse läbi kvalitatiivne ja kvantitatiivne integreeritud empiiriline uuring, mis aitab lõputöö teema nähtavaks teha (Õunapuu, 2014, lk 24). Andmekogumise meetodina kasutatakse avatud ja valikvastustega ankeetküsitlust, sest sellel viisil annab ankeetküsitlus vastuse püstitatud lõputöö uurimisprobleemile (Hirsjärvi, *et al.*, 2005, lk 155). Lisaks sellele rakendatakse intervjuud. Valimiks on eesmärgistatud valim (Niglas, 2004, p. 6). Ankeetküsitlus ja intervjuud viiakse läbi Narva maantee tollipunkti tolliametnike seas. Andmeanalüüsimeetodina rakendatakse integreeritud sisuanalüüsi, mida kasutatakse vastuste sisu ja kontekstiliste tähenduste uurimiseks (Õunapuu, 2014, lk 24).

Lõputöö koosneb kahest peatükist. Esimene peatükk jaguneb viieks alapeatükiks ja teine peatükk jaguneb neljaks alapeatükiks. Esimeses peatükis antakse ülevaade majandussanktsioonidest ja nende kehtestamisest. Esimese peatüki esimeses alapeatükis tutvustatakse sanktsioonide mõistet ning teises alapeatükis kirjeldatakse sanktsioonide rakendamise eesmäärke ja tingimusi. Kolmandas peatükis kirjutatakse rahvusvaheliste institutsioonide ja organite kaasamisest majandussanktsioonide kehtestamisel. Esimese peatüki neljas alapeatükk selgitatakse sanktsioonide kehtestamise protsessi. Ja viimases alapeatükis tuuakse välja sanktsioonid, mis Euroopa Liit on kehtestanud Venemaa Föderatsiooni suhtes. Teise peatüki esimeses alapeatükis tutvustatakse uurimismetoodikat. Teises alapeatükis antakse ülevaade valimi kirjeldusest ja uuringu läbiviimisest. Teise peatüki kolmandas alapeatükis kirjutatakse intervjuu ja küsimustiku tulemuste analüüsist. Ning viimases alapeatükis esitatakse uuringu järeldused ja tehakse ettepanekud.

1. MAJANDUSSANKTSIOONID JA NENDE RAKENDAMINE

Selles peatükis vaadeldakse majandussanktsioonide mõistet, peale selle käsitletakse sanktsioonide kehtestamise põhjuseid ja tingimusi. Samuti kirjutatakse lahti, kuidas toimub majandussanktsioonide rakendamise protsess. Tuuakse välja sanktsioonid, mida Euroopa Liit on rakendanud Venemaa Föderatsiooni suhtes.

Esimese peatüki sissejuhatuseks tuleb mainida, et üks rahvusvahelises poliitikas enamkasutatavaid sunnimeetodeid on rahvusvahelised sanktsioonid. Pärast II maailmasõja lõppu on olnud üle 1400 juhtumi, kus riigid said sanktsioonidega hoiatusi või üritasid nendega saavutada oma eesmärgi. Kokkuvõtvalt tekitavad sanktsioonid riigile majanduslikku kahju, sest nendega sunnitakse kohandama oma seadusi või viima need kooskõlla sanktsioonid kehtestanud riigi eesmärkidega. Selgus, et mida rohkem on mõjutatud sihtriigi turud, seda suurem on sanktsioonide mõju õnnestumise tõenäosus. (Karripai, 2022, p. 4691)

Sanktsioonidega seotud teema sai alguse vähem kui 100 aastat tagasi ehk nagu öeldud, pärast II maailmasõja lõppu. Sanktsioone kehtestatakse teatud eesmärgi saavutamiseks tänase päevani, mis annab aluse kinnitada, et nende kehtestamine annab tulemusi.

Viimastel aastakümnetel on riigid oma rahvusvaheliste poliitiliste huvide edendamiseks pööranud üha rohkem tähelepanu majandussanktsioonidele. Sanktsioonide rakendamise eelis põhineb selles, et need võimaldavad sanktsioneerijal saavutada poliitilist tulemust, mida ei oleks võimalik saavutada relvastatud konfliktiga, millega kaasnevad ka ohud. (Duckenfield, 2022, pp. 1–2) Jeong & Peksen (2019, p. 195) ja Sun, *et al.*, (2021, p. 2) kirjutavad oma töödes, et majandussanktsioonid on alati olnud riikide eelistatud välispoliitiline vahend poliitiliste eesmärkide saavutamiseks. Peamine eelis seisneb selles, et sanktsioonide kehtestamisega ei kaasne füüsilise jõu rakendamist, samal ajal on need aga parimal juhul kaudne meetod mingile tegevusele sundimiseks.

Sanktsioonide eesmärk on tavaliselt tegevust heidutada, sundida muutma käitumist või karistada teist riiki kuriteo toimepanemise eest. Oluliseks tuleb pidada, et sanktsioonide kehtestamisel eesmärgini jõudmiseks ja nende täitmiseks, peavad sanktsioonid kehtestanud riigid tegema omavahel koostööd. (Duckenfield, 2022, pp. 1–2) Sihtriigid, kelle vastu sanktsioonid kehtestatakse, reageerivad samuti oma sisemajanduse muudatustega, mille

eesmärk on võidelda sanktsioonide negatiivsete tagajärgede ja mõjudega. Riikide juhid, aga täpsemalt riikide valitsused, ei jää sanktsioonide suhtes passiivseks ega jäta nendele reageerimata. Nad laiendavad mõju riigi sisemajandusele, et tulla toime juba rakendatud sanktsioonidega ja kaitsta riiki tulevaste sanktsioonide eest. (Lektzian & Mkrtchian, 2021, p. 2776)

Yankivi & Flissaki (2020, p. 9) sõnul ei tohi unustada, et sanktsioone rakendades eesmärgini jõudmiseks tuleks need selgelt määratleda, liigitada, kvalifitseerida, kehtestada nende rakendamiskriteeriumid, määrata nende kehtivusaeg ja hinnata kõiki riske, mis on seotud nende kehtestamisega.

1.1. Majandussanktsioonide mõiste määratlus

Majandussanktsioonid on üks sunniviisidest, mida riigid kasutavad oma rahvusvaheliste poliitiliste eesmärkide saavutamiseks (Duckenfield, 2022, p. 1). Piirangud rahvusvahelisele kaubandusele, investeringutele, reisikeelud ja varade külmutamine on iseloomulikud majandussanktsioonidele, mis tavaliselt kehtestatakse sihtrühma kuuluvatele isikutele ja ettevõtetele konkreetse muutuse esilekutsumiseks. Majandussanktsioone määratletakse kui sunniviisilisi finants- ja kaubandusmeetmeid, mis on kehtestatud selleks, et õhutada teatud käitumist sihtrühma kuuluvate isikute, ettevõtete ja teiste riikide suhtes. (Sun, *et al.*, 2021, p. 643)

Peale selle tuleb öelda, et majandussanktsioone on kahte tüüpi: ühepoolsed sanktsioonid, mida kehtestab üks riik teise riigi vastu ja mitmepoolsed sanktsioonid, mida kehtestavad paljud riigid koos (Sun, *et al.*, 2021, p. 643). Jeong (2019, p. 232) väidab, et majandussanktsioone kasutatakse paljude rahvusvaheliste probleemide lahendamiseks, nagu militariseeritud konfliktid, demokraatia, inimõigused või kaubandussuhted. Majandussanktsioonid on valitsuse tahtlik loobumine teise riigi kaubandus- või finantssuhetest teise riigiga. Mida kauem kehtivad sanktsioonid, seda rohkem saavad majanduslikku kahju mõlemad riigid. Park & Choi (2022, p. 434) rõhutavad oma töös, et majandussanktsioonid on kavandatud nii, et need tekitaksid sihtriigile majanduslikku kahju, mida kannab tsiviilelanikkond. Isegi kui sihtmärk kannatab majanduslikku kahju, mis võib kaasa tuua rohujuuresandide poliitilise surve, ei ole mingeid garantiisid, et see toob kaasa poliitika muutumise. Samas suudab sihtriik majanduslike raskustega hakkama saada. Mõlemal juhul on probleemiks see, et suurem osa sanktsioonidega

kaasnevatest kuludest on suunatud süütute inimeste vastu, kellest paljudel on raske ilma rahvusvahelise abita ellu jääda.

Majandussanktsioonide rakendamisel tuleb mainida mitte ainult seda, et kehtestav riik saavutab püstitatud eesmärgi, vaid ka seda, kui tõhusad on sanktsioonid. Ühe uuringu alusel kehtestasid erinevad riigid 1914–1990 aastatel 116 majandussanktsiooni. Kaks kolmandikku neist ei suutnud seatud eesmärgi saavutada. Sanktsioonide kehtestamise kulud võivad riigi jaoks olla suured, eriti kui see tegutseb üksinda. Hinnanguliselt läks 1995. aastal teistele riikidele sanktsioonide kehtestamine Ameerika majandusele maksma üle 15 miljardi dollari kaotatud ekspordis ja 200 000 töökoha kaotamise eksporditööstuses. (Anon, 2004, p. 83) Sanktsioonid takistavad eksportivatel ettevõtetel kaubelda sihtriigi ettevõtetega ja riiki investeerida. Majandussanktsioonid takistavad kaupade vaba liikumist ja riikide vahelist kaubandust. Sanktsioonide kehtestamise tagajärjel kannatavad kahju nii eksportiva kui ka importiva riigi ettevõtted. Arvestades, et sanktsioonide kehtestamine takistab kaupade ja teenuste vahetamist riikide vahel, püüavad tarnijad kasu saamiseks jätkata sihtkohaga ebaseaduslikult majandusvahetust. Mõnel juhul hoiduvad organisatsioonid sanktsioonidest kõrvale, näiteks korraldavad kaupade vahetamist selliste riikide kaudu, mis võimaldavad kaupade ja teenuste vahetamist, või kasutavad *offshore*-ettevõtteid. (Morgan & Bapat, 2003, pp. 65–66)

Peale selle eristavad teadlased kahte tüüpi majandussanktsiooni vormi: esimene on kaubandussanktsioonid ja teine finantssanktsioonid. Kaubandussanktsioonid tähendavad sanktsiooni objektiga kaubandussuhete täielikku või valikulist keelustamist või piiramist. Finantssanktsioonid on määratletud kui finantssuhete täielik või valikuline keeld sanktsioonide objektiga. Sellised piirangud kehtivad investeringute, finantstehingute, majandusabi andmise, toetuste, laenude või valitsuse, ettevõtete või üksikisikute varade külmutamise kohta. (Kusraeva & Rebiazina, 2021, p. 10)

Vaatamata sanktsioonide kehtestamisele on saavutatud tulemustel ka miinuseid. Kaotusi ei ole ainult sihtriigil, vaid ka sanktsioonid kehtestanud riik jääb millestki ilma. Mõnedel juhtudel kaotab sanktsioonid kehtestanud riik isegi rohkem, kui riik, kelle vastu piiravaid meetmeid rakendatakse. Kõik see näitab, et sanktsioonide rakendamisel tuleb mõelda mitte ainult sellele, mida sanktsioonid kehtestab riik saab ja kas need aitavad saavutada eesmärki, vaid ka sellele, millest riik jääb ilma ning kas otsus on kaalutletud ja kõik selle rakendamisega seotud aspektid läbi mõeldud.

1.2. Sanktsioonide kehtestamise eesmärk ja tingimused

Päris palju kirjutatakse sanktsioonide vastu võtmise poolt ja vastu. On tehtud mitmeid uuringuid ja teada on rakendamise tõttu tekkinud tagajärjed, kuid samal ajal on piiravad meetmed üsna levinud vorm poliitiliste eesmärkide või teise riigi käitumise muutmiseks. Selles alapeatükis vaadeldakse, milleks sanktsioone kehtestatakse ja missugused on selle protsessi tingimused.

Jeong (2023, p. 13) toob esile, et eksportivad riigid kehtestavad sihtriikides poliitiliste muutuste toetamise vahendina majandussanktsioone vastavalt sihtriikide eelistustele. Väline majanduslik mõju vähendab sihtmärkide juurdepääsu võtmeressurssidele ja nõrgestab nende riiklikku tugevust, sundides sihtriikide valitsusi täitma eksportijate poliitilisi nõudmisi. Andmed näitavad aga, et enam kui pooled majandussanktsioonide juhtumitest olid ebaõnnestunud, mis viitab sellele, et majandussanktsioonide läbikukkumisel on oluline roll kolmandate riikide poolt sanktsioone rikkuvatele riikidele antud majandusabil.

Samuti lisab Jeong (2023, p. 13), et riigid rakendavad sanktsioone, kuna nad vähendavad rahvusvahelist kaubapakkumist ja rahvusvahelist nõudlust toodete järele riikides, kelle vastu kehtivad sanktsioonid. Selle tulemusena saavad kolmandad riigid müüa oma kaupu fondidele kõrgema hinnaga ja osta tooteid madalama hinnaga. Kui sanktsioonide kehtestamise on kaasatud mitu riiki, süveneb kaubanduseesmärkide tasakaalustamatus veelgi. See muudab mitmepoolsete sanktsioonide teised riigid motiveeritumaks, et jätkata kasumiga kauplemist. Seega püüavad erasektori üksused, sealhulgas üksikisikud, saada majanduslikku kasumit, laiendades kaubavahetust sihtriikidega.

Kõige üldisemas tähenduses viitavad majandussanktsioonid ühe valitsuse, mitmete riikide valitsuste või valitsustevahelise organisatsiooni (näiteks ÜRO) karistus- ja heidutusmeetmetele teise riigi, juriidilise isiku või üksikisiku vastu. Sanktsioonid võivad esineda mitmel kujul, kõige levinumad on kaubandussanktsioonid, ekspordikontroll, kapitalikontroll, varade külmutamine või arestimine ning viisapiirangud ja keelud üksikisikutele. Neid meetmeid kasutakse selleks, et takistada välispoliitikat, muuta riiklike ja valitsusväliste osalejate strateegilisi otsuseid, mis ohustavad teiste riikide huve. (Цепова, 2022, стр. 662)

Fodori (2016, pp. 106–107) uuringu alusel hõlmab kaasaegne seadusandlus ideed, et teatud kuriteole vastav karistus ei ole pelgalt organiseeritud sotsiaalse kättemaksu vorm kurjategijale, vaid pigem viis edaspidiste üleastumiste ärahoidmiseks hirmutamise, eeskuju või kurjategija rehabiliteerimise teel. On teada, et tänapäevases kriminaalseadusandluses ei ole määratud

karistus pelgalt repressiooni vorm kogukonna reeglitest üleastuja suhtes, vaid selle eesmärk on ennetada sarnaseid üleastumisi tulevikus.

Vaatamata sanktsioonide positiivsetele tagajärgedele tuleb meeles pidada, et sanktsioonid põhjustavad finantskriise ja vähendavad sissetulekut elaniku kohta. Kaubanduspiirangud, samuti rahvusvaheliste otseinvesteeringute takistamine mõjutavad negatiivselt riigi majandust, mis omakorda mõjutab inimeste elatustaset ja rahuolu (Karripai, 2022, p. 4691). Kui riigi majandus halveneb, siis langeb ka SKP inimese kohta, tekib inflatsioon ja inimestele ei piisa nende sissetulekust. Samuti langeb elatustase ja seetõttu lähevad inimesed teistesse riikidesse parimat elu otsima. Riik kaotab spetsialiste ja töötajaid, kes omakorda on maksude maksjad.

Nii nagu rõhutatakse, on sanktsioonid tahtlikud meetmed, mida valitsused võtavad traditsiooniliste kaubandus- või finantssuhete peatamiseks või lõpetamisega ähvardamiseks poliitilistel eesmärkidel. Sanktsioonide rolli ja põhimõtteid on kindlaks määranud mitmed uuringud. Tegelikult arvatakse, et sanktsioonid muudavad rahvusvahelise tööjaotuse teooria ja praktika aluseid, mis vähendavad valmistatud toodete kulusid, võttes arvesse nende tootmist kõige soodsamates tingimustes. Sanktsioonide kehtestamine põhineb asjaolul, et need seavad ülesandeks impordi asendamise, see tähendab suletud taastootmissüsteemi väljaarendamist, sõltumata tegelikest kuludest ja keeldudest, saamast kasu rahvusvahelise süsteemi maksimaalsest kasutamisest. Nende peamine eesmärk on luua ebasoodsad tingimused niinimetatud kuritegeliku riigi, selle föderaal- ja regionaaltasandi subjektide majandusele, sundides neid seeläbi muutma oma valitud käitumisstrateegiat. Sanktsioonidel on algstaadiumis nõrk mõju, mis suureneb alles aja jooksul. Peale selle avaldavad sanktsioonid mõju kõigepealt keskmistele ja suurtele ettevõtetele, mis on võimelised sellel perioodil raskustega toime tulema ja mis ei tunneta sanktsioonide mõju nagu väikeettevõtted. (БЫЛКОВ, 2022, стр. 1492)

Garvey (2016, p. 553) tõstab esile, et sanktsioonid, mis on suunatud konkreetsetele isikutele või üksustele, on muutunud mitte ainult peamiseks vastuseks rahvusvahelisele terrorismile, vaid ka peamiseks vahendiks muude rahvusvahelise õiguskorra kriitiliste väljakutsetega tegelemisel, nagu massihävitusrelvade levik, narkokaubandus ja sellega seotud rahapesu. Tavalistele sanktsioonidele eelistatakse individuaalseid sanktsioone, sest need väldivad kõrvalmõjusid tsiviilelanikkonnale, mis peab kannatada negatiivseid tagajärgi sanktsioonide kehtestamise tõttu. Suunatud sanktsioonid on muutunud ka peamiseks vahendiks strateegiliste kulude vältimiseks, mis loomulikult kaasnevad väljakuulutamata sõja tahtmatute tagajärgedega keerulistes maailma piirkondades, nagu Afganistan, Iraak ja Süüria. Kuid mis kõige tähtsam,

sihipäraste sanktsioonide puhul on atraktiivne see, et need mõjutavad otseselt neid, kes kontrollivad välisriikide valitsuste otsuseid, rakendades suhteliselt täpset finantsrännaku jõudu, et õõnestada halbade osalejate majanduslikku alust.

1.3. Rahvusvaheliste institutsioonide ja organite kaasamine

Selles peatükis vaadeldakse rahvusvaheliste institutsioonide ja organite kaasamist majandussanktsioonide kehtestamisel, missugune on kehtestamise protsess ning missuguste probleemidega sanktsioonid kehtestatud riigid puutuvad kaasamisel kokku.

Euroopa Liidu süsteemis on ainulaadne struktuur, mis koosneb seitsmest Euroopa institutsioonist ja seitsmest organist. Kõik need organid ja institutsioonid teevad omavahel koostööd riikide ja kodanike ühiste huvide edendamiseks. Kuigi nad teevad koostööd, on igal institutsioonil ja organil oma ülesanne. Institutsioonid töötavad välja õigusakte, kujundavad poliitikat ja rakendavad näiteks tegevuskavasid. Asutuste ülesanne on institutsioonide nõustamine, samuti aitavad nad täita Euroopa Liidul oma kohustusi. (Euroopa liik, 2023)

Kui riik kehtestab teise riigi vastu sanktsioone, kehtestab riik neid asutuste ja institutsioonide kaudu, et tugevdada mõju sanktsioneeritud riigile. Jeong (2023, p. 3) väidab, et kuna organisatsioonidel on kodanikele ja riikidele suur tähtsus ja mõju, muutub üha populaarsemaks nende organisatsioonide kaasamine sanktsioonide rakendamisse. Suur hulk teadlasi on arutanud rahvusvaheliste institutsioonide kaudu sunniviisilise välispoliitika elluviimise eeliseid. Institutsioonide toetus võib suurendada rahvusvahelist toetust kolmandatele riikidele välispoliitika elluviimisel. Samuti võib heakskiit anda sanktsioonide kehtestamise legitiimsuse, mis aitab valitsusjuhtidel saada oma tegevusele avalikku ja rahvusvahelist toetust. Teised peavad organisatsioonide kaasamist plussiks, kuna see on hea teabe edastamise allikas. Rahvusvaheliste organisatsioonide toetus annab märku, et sanktsioonipoliitika ei ole ekspansioonivne, mis vähendab kolmandate riikide hirme ja tugevdab seega ülemaailmset toetust tegevusele. Spekuleeritakse, et institutsionaalne heakskiit võib anda kohalikule kogukonnale märku positiivsest hinnangust sundvälispoliitika tagajärgedele ja oma juhtkonna pädevusele.

Sanktsioonialases kirjanduses kirjeldatakse rahvusvaheliste organisatsioonide rolli mitmepoolsete sanktsioonide alase rahvusvahelise koostöö toetamisel. Arvestades majandussanktsioonide kehtestamise puudujääke, on riikidel raske veenda teisi riike osalema sanktsioonide koalitsioonides, sest sanktsioonide kehtestamine toob kaasa negatiivsed tagajärjed nii elanikkonnale kui ka riigi majandusele. Rahvusvaheliste organisatsioonide toetus

võib tõhusalt aidata suurtel riikidel teha rahvusvahelist koostööd ja rakendada tõhusaid mitmepoolseid sanktsioone. Rahvusvaheliste organisatsioonide toetatud mitmepoolsed sanktsioonid võivad avaldada sihtmärkidele rohkem survet ja julgustada neid tegema poliitilisi järeleandmisi. Vaatamata sunniviisilise välispoliitika institutsionaalse heakskiitmise eelistele, näitavad andmed, et vaid veerandil juhtudest toetasid protsessi rahvusvahelised organisatsioonid. (Jeong, 2023, pp. 3–4)

Riigid, kelle suhtes kohaldatakse sanktsioone, ei pruugi alati otsustada majandussanktsioone kehtestada rahvusvaheliste institutsioonide kaudu, sest institutsionaalse toetuse andmisega kaasnevad ka olulised poliitilised ja majanduslikud tagajärjed. Rahvusvahelised institutsioonid on riiklike osalejate kollektiivsed organid, mille tegevussuund määratakse kindlaks liikmesriikide konsensuse alusel. Riigid, kes otsivad institutsioonilist tuge, peaksid oma eesmärkide saavutamiseks teiste riikidega läbirääkimisi pidama. Peale selle võivad institutsioonide riigid nõuda kehtestatud sanktsioonide asukohariigilt mingit materiaalist hüvitist majandussanktsioonide heakskiitmise ja neis osalemise eest. Seega julgustatakse rahvusvahelisi organisatsioone osalema sanktsioonide kehtestamises, kui sellest saadav kasu kaalub üles sellega kaasnevad kahjud. Sanktsioonide suunamine rahvusvahelise intuitsiooni kaudu võib aidata riikidel koguda nendele meetmetele rohkem toetust, mis võib aidata neil võtta vastumeetmeid sanktsioonide rikkumiste vastu. Pealegi on institutsionaalse tunnustuse saavutamise katsed suurema tõenäosusega edukad, kui riikidel on piisavalt materiaalist võimu rahvusvaheliste organisatsioonide otsuste mõjutamiseks. (Jeong, 2023, p. 4)

Sanktsioonide järelevalve ja jõustamise institutsionaalne mehhanism hoiab ära kaubanduse, mis rikub liikmesriikide sanktsioone erasektorile, või vähemalt piirab nende ulatust. Eelkõige võivad rahvusvahelised organisatsioonid nõuda oma riikidelt andmete esitamist sanktsioonirežiimi järgimise kohta või objektide piiride vahetut jälgimist, et tuvastada sanktsioonirežiimi rikkuvaid majandusvahetusi. (Jeong, 2023, p. 6) Peale selle on institutsioonidel legitiimne mandaat esindada ja kehastada rahvusvahelist rahvaste kogukonda. Institutsiooniliste mandaatide rikkujad mõistavad tõenäoliselt hukka teised riigid. Kahju nende rahvusvahelisele mainele võib levida erinevatesse poliitika- ja majandussfääridesse ning mõjutada negatiivselt nende suhtlust teiste riikidega. (Jeong, 2023, p. 7)

Sanktsioone kehtestavad riigid vajavad institutsionaalset tuge, kui nad eeldavad, et kolmandad osapooled rikuvad sanktsioone. Nendel riikidel peab olema ka piisavalt materiaalist jõudu, et innustada rahvusvaheliste organisatsioonide liikmesriike toetama oma sanktsioonide

kehtestamist. (Jeong, 2023, p. 19) Sanktsioonid takistavad kaubaliikumist, investeerimist, samuti piiravad individuaalsed sanktsioonid isikute viibimist teatud territooriumil, mille tõttu leiavad kõik võimaluse, kuidas sanktsioonidest mööda minna. Sanktsioneeritud riikide üle on raske teostada järelevalvet, isegi kui tegemist on ühepoolsete sanktsioonidega. Tavaliselt ei ole riigil nii palju ressursse ja kapitali. Institutsioonide ja organite kaasamine aitab kontrollida, kas riigid ja nende ettevõtted ning isikud peavad sanktsioonidest kinni või mitte. Järelevalve teostamine ja sanktsioonidest kinni pidamine aitab kiiremine jõuda eesmärgini, kasutades vähem ressursse.

1.4. Sanktsioonide kehtestamise protsess

Individuaalsed sanktsioonid, mis on suunatud konkreetsetele inimestele või üksustele, on tõhusama toimega, sest need on suunatud otse inimestele, kes teo toime panid. Selles peatükis vaadeldakse nende näitel, kuidas sanktsioone rakendatakse ja mida need hõlmavad.

Rahvusvaheliste konfliktide lahendamisel kasutatakse poliitilise vahendina üha enam finantssanktsioone üksikisikute vastu. Pärast Krimmi ebaseaduslikku annekteerimist Venemaa poolt 2014. aasta juulis kehtestati enamik sanktsioone Krimmi riigiteenistujatele. Pärast Venemaa sissetungi Ukrainasse 2022. aasta veebruaris on sanktsioonide nimekirja lisatud üle 40 Venemaa oligarhi, lisaks ligi 600 poliitikut ja mõned sõjaväejuhid. Üldjuhul on sanktsioonide pakett suunatud üksikisikute, ettevõtete ja asutuste vastu. Üksikute sanktsioonide peamine eesmärk on survestada Venemaa poliitilisi liidreid, et nad peataks nende sissetungi Ukrainasse. Finantssanktsioonid üksikisikute vastu hõlmavad kontode ja varade (näiteks kinnisvara, jahtide ja kunstiteoste) külmutamist. Lisaks ei saa sanktsioonide nimekirjas olevad isikud kaupade, teenuste ega töö eest tasu ning nende vara ei saa müüa ega rentida. Omandiõigusega seotud teabe puudumise tõttu võivad sanktsiooni saanud isikud oma vara varjamiseks või kaitsmiseks siiski kasutada erinevaid vahendeid. (Bremus & Hüttl, 2022, p. 142)

Kui sihtmärgid on sanktsioneeritud, külmutatakse nende finantsvarad, seatakse piirangud nende juurdepääsule finantsturgudele, kaupadele ja relvadele, keelatakse nende reisimine ja jäetakse ilma haridusvõimalustest. Sihtmärgid tuvastatakse ja lisatakse "musta nimekirja". ÜRO mandaadiga sanktsioonide puhul haldab seda protsessi "sanktsioonide komitee", mis koosneb Julgeolekunõukogu liikmete esindajatest. Selliseid sanktsioonirežiime on olnud kümnekond, mis on kehtestatud Julgeolekunõukogu otsusega. Loetellu kandmise menetlust

iseloomustatakse kui mitteametlikku ja toimingut "suletud uste taga", mis väidetavalt tagab protsessi poliitiliselt tundlikku laadi arvestades paindlikkuse ja konfidentsiaalsuse. Musta nimekirja lisamist reklaamitakse kui "ennetavat" vahendit, mille eesmärk on jätta sihtmärgid ilma ebaseaduslike eesmärkide toetamiseks vajalikest ressurssidest, ja mis on sellise tegevusega seotud isikute heidutuseks. (Garvey, 2016, pp. 556-557)

Individuaalsed sanktsioonid, mis on suunatud konkreetsele isikule, mõjutavad mitte ainult tema elu, vaid ka valdkonda, kus ta töötab. Sanktsioonide nimekirjas on ka ettevõtted, kus inimene on sanktsioonide nimekirjas ja ta on tegevjuht, juhatuse liige või muul kõrgemal juhtival ametikohal. (Bremus & Hüttl, 2022, p. 143) Kui isikul on tegutsev ettevõtte, mille peamine valdkond on rahvusvaheline kaubandus, välismaal teenuste osutamine või ettevõtte omab välismaist kapitali, läheb see kõik sanktsioonide alla. Sanktsioneeritud isik ohustab mitte ainult enda tegevust või vara, vaid ka ettevõtte tegevust. Ettevõtte, mis ei teeni kasumit, ei tegutse enam turul, mis omakorda suurendab riigis tööpuudust ja kahjustab majandust.

Loetellu kantud isikutele ja üksustele ei teatata sellest ette ja neil ei ole võimalust takistada oma nimede loetellu kandmist. Karistatud füüsiline isik või juriidiline isik võib esitada hilisema taotluse nimekirjast kustutamiseks, kuid tõendid, millel loetellu kandmised väidetavalt põhinevad ja kõik lõplikud otsused jäävad määrava riigi otsustada. (Garvey, 2016, p. 554) Uuringud sanktsioonide mõju kohta Iraani ettevõtetele või tööstusharudele on näidanud, et sanktsioonide nimekirjas olevate ettevõtete aktsiahinnad ja kasumlikkus on rohkem mõjutatud kui nimekirjas mitteolevatel ettevõtetel. Peale selle võivad üksikud sanktsioonid tähendada, et sanktsioonid saanud juhid ei saa täielikult täita oma kohustusi ettevõtte juhatuses, sest nad kulutavad aega ja vaeva sanktsioonide vältimisele ning varade müümisele või teisaldamisele. Seega pöörab juhatuse liige ettevõttele vähem tähelepanu, mis mõjutab negatiivselt selle väärtust. Majandussanktsioonidel võivad olla veelgi negatiivsemad tagajärjed: need aeglustavad majanduskasvu ja võivad põhjustada valuutakriise. Lisaks mõjutavad need peamiselt vaesemat tsiviilelanikkonda ja suurendavad seega vaesuse taset. (Bremus & Hüttl, 2022, p. 143)

On põhjust järeldada, et individuaalsed sanktsioonid, mis kehtivad konkreetse isiku või üksuse suhtes, on tõhusa toimega. Need keelavad konkreetse isikul viibida teatud territooriumil ja siseneda Euroopa Liidu riiki, et karistada isikuid või üksusi kuriteo toime panemise eest, takistades samal ajal ohu levitamist ja näidates teistele, millised on tehtud teo tagajärjed.

1.5. Venemaa vastu kehtestatud sanktsioonid

Ukraina sõjalis-poliitiline kriis, referendum Krimmis ja selle annekteerimine Venemaa Föderatsiooni poolt ning sõjalised konfliktid isehakanud Donetskis ja Luganski rahvavabariikides olid peamised põhjused, mis tõid kaasa vahelise diplomaatilise konflikti tagajärgi Euroopa Liidu ja Venemaa Föderatsiooni vahel alates 2014. aastast. Kuna Euroopa Liit pidas Venemaa Föderatsiooni tegevust Ukrainas oma eesmärkide ja väärtustega vastuolus olevaks, kehtestab Euroopa Liit Venemaa vastu sanktsioonid. Vastuvõetud piiravad meetmed on Euroopa Liidu ühise välis- ja julgeolekupoliitika instrumendid ning nende eesmärk on muuta Venemaa valitsuse suhtumist ühisesse naabrisse. Seega on Euroopa Liit alates 2014. aasta märtsist järk-järgult kehtestanud Venemaa suhtes piiravaid meetmeid ning Venemaa Föderatsioon on võtnud kasutusele vastusanktsioonid. (Cebotari, 2021, p. 57)

Euroopa Liit on kehtestanud diplomaatilised meetmed, piirangud majandussuhetele Krimmi ja Sevastopoliga, majandussanktsioonid ja majanduskoostöö piirangud, üksikud piiravad meetmed, mis hõlmavad endas varade külmutamist ja reisipiiranguid. Euroopa Liidus vastu võetud majandussanktsioonid on suunatud teatud sektorite kaubandusele. Need piirasid mõnede Venemaa pankade ja ettevõtete juurdepääsu Euroopa Liidu esmasele ja järelkapitali turule. Piiravad meetmed keelavad ka kõigi sõjalistel eesmärkidel kasutatavate kaitse- ja kahesuguse kasutusega kaupade impordi, ekspordi ning otsese või kaudse edasiandmise. Sanktsioonid on piiranud Venemaa juurdepääsu mõnele tundlikule tehnoloogiale, mida saab kasutada energiasektoris, nagu naftatootmine ja naftavarude kaevandamine. (Cebotari, 2021, p. 57)

Euroopa Liit on kehtestanud piirangud ka majandussuhetele Krimmi ja Sevastopoliga. Need meetmed hõlmavad kaupade sisseveo keeldu poolsaarelt, teatud kaupade ja tehnoloogiate ekspordikeeldu, investeringute piiranguid ja turismiteenuste osutamise keeldu. Majanduskoostöö meetmed on peatanud Venemaa Föderatsiooni uute projektide rahastamise Euroopa Investeerimispanngalt ja Euroopa Rekonstruktsiooni- ja Arenduspanngalt. (Cebotari, 2021, p. 57)

Venemaa on omakorda võtnud vastumeetmeid, keelates Euroopa Liidust põllumajandustoodete ja töödeldud toiduainete impordi, näiteks liha ja lihatooted, teatud tüüpi kalad ja sellega seotud tooted, piim ja piimatooted ning mõned puu- ja köögiviljad. Kõik Euroopa Liidu riigid kohaldatavad piiravad meetmed ja Venemaa Föderatsiooni vastuvõetud sanktsioonid vaadatakse pidevalt läbi ja neid uuendatakse regulaarselt. (Cebotari, 2021, p. 57) Üldiselt on

kehtestatud majandussanktsioonid suunatud finants-, energeetika- ja transporditööstusele, tehnoloogiate ja seadmete tarnimisele. Mitmed suured Venemaa pangad langesid USA, Euroopa Liidu ja Ühendkuningriigi blokeerimissanktsioonide alla (sh Sberbank, Alfabank, VTB, Novikombank, Promsvyazbank, Sovcombank), mõned pangad lahutati ka rahvusvahelisest finantssõnumite süsteemist SWIFT, mis muudab võimatuks need arveldused sellistes valuutades, nagu USA dollar, euro, naelsterling ja jeen, samuti takistades nendel pankadel juurdepääsu välismaistele finants- ja kapitaliturgudele. Erilist tähelepanu väärivad sanktsioonid Venemaa pankade vastu. USA, Euroopa Liit, Ühendkuningriik, Kanada, Uus-Meremaa, Jaapan ja Lõuna-Korea on külmutanud umbes poole (300 miljardit dollarit) Venemaa välisvaluuta reservidest. Selle tagajärjel kaotas Venemaa tehniliselt võimaluse tasuda mitteresidentidele. Kannatada said ka Venemaa kaubandussuhted paljude riikidega. Euroopa Liidu riigid kehtestasid Venemaa kivisöe impordile keeldu ja teatasid valmisolekust loobuda Venemaa Föderatsiooni naftast. Paljud välisfirmad lahkusid Venemaalt (Siemens, Boeing, Airbus, Nokia, Samsung, Asus, Dell), peatati investeeringud, toodete, seadmete ja tarkvara tarned. Peatati rahvusvaheliste maksesüsteemide MasterCard ja Visa tegevus. Piirangud hõlmasid kauba- ja meretranspordi sidet. Euroopa Liit, USA, Suurbritannia ja teised riigid on keelanud Venemaa lennufirmade lennud üle oma territooriumi. Lisaks kehtestati isiklikud sanktsioonid Vene Föderatsiooni ametnikele, sealhulgas presidendile, valitsuse liikmetele, ministritele, saadikutele ja senaatoritele, diplomaatidele, ärimeestele, pankuritele, mediaesindajatele ega ka nende pereliikmetele. Piirangute alla langesid ka paljud Venemaa suured ettevõtted, sealhulgas Rosneft, Gazprom, Venemaa Raudtee, AlmazAntey. (Цепова, 2022, стр. 663–664)

Analüüsi põhjal avaldasid majandussanktsioonid bumerangiefekti, mistõttu Euroopa Liidu piiravad meetmed koos Venemaa kehtestatud sanktsioonidega Euroopa Liidu riikidest imporditavale toidule tekitasid olukorra, kus kõik asjaosalised, sealhulgas Euroopa Liit, kandsid kahju. Pärast majandussanktsioonide kehtestamist kõigis Euroopa Liidu riikides vähenes eksport Venemaale, kuid mitte kõik 27 riiki ei tundnud nende piiravate meetmete negatiivseid tagajärgi võrdselt. Majanduslikud tagajärjed üksikutele Euroopa Liidu riikidele erinevad sõltuvalt nende kohalolekust Venemaa turul. Seega on mõned Euroopa Liidu liikmesriigid kannatanud rohkem kui teised. (Cebotari, 2021, pp. 58–59)

Suurima löögi on saanud näiteks Poola, Soome ja Balti riigid, sest nende geograafiline asukoht Venemaa Föderatsiooni kõrval on kaasa toonud intensiivsema kahepoolse kaubavahetuse. Samas oli ekspordi ja impordi struktuur oluline tegur, mis määras nende riikidevaheliste

erinevuste olemasolu. Suuremaid kahjusid kandsid riigid, mille osatähtsus sanktsioonidest ja vastusanktsioonidest otseselt mõjutatud kaupade, näiteks põllumajandusliku toidu ja kaheksa kasutusega tehnoloogiate ekspordi struktuuris oli suurem. Transpordimasinad ja seadmed on Euroopa Liidu liikmesriikide poolt Venemaale eksporditavatest kaubakategooriatest kõige olulisem ning palju on kannatanud nende riikide majandus, kus masinate osakaal ekspordi struktuuris on suur. Riigid, kelle ekspordis oli suur toiduainete osakaal, said oluliselt kannatada ka Venemaa Föderatsiooni kehtestatud sanktsioonide tõttu Euroopa Liidust pärit põllumajandustoodetele. Riigid, kus kemikaalide, jookide ja tooraine osakaal ekspordistruktuuris on suurem, kandsid vähem kahju, sest neid kaubaliike ei mõjutanud otseselt ei Euroopa Liidu majandussanktsioonid ega Venemaa kehtestatud toidukeeld. (Cebotari, 2021, pp. 64–65)

2. SANKTSIOONIDE KEHTESTAMISEL TEKKINUD KITSASKOHAD

Teises peatükis antakse ülevaade lõputöös kasutatavast uuringu metoodikast ning läbiviidud uuringu tulemustest. Lisaks tehakse järeldused ja ettepanekud.

2.1. Uurimistöo metoodika

Selleks alapeatükis antakse ülevaade lõputöös kasutatud andmekogumise ja andmeanalüüsi metoodikast. Lõputöö eesmärk on välja selgitada majandussanktsioonide rakendamisel tekkinud probleemid ja nende võimalikud lahendused. Eesmärgi saavutamiseks valiti integreeritud uuring, mis sisaldab nii kvantitatiivsete kui ka kvalitatiivsete andmete kogumist.

Lõputöö raames viidi läbi kvalitatiivne ja kvantitatiivne integreeritud empiiriline uuring. Lõputöös valiti integreeritud lähenemine, kuna see võimaldab saavutada püstitatud eesmärgi täitmise. Kvalitatiivse ja kvantitatiivse metodoloogia integreerimise tulemusena saadi kvalitatiiv-kvantitatiivne metodoloogia. Sellist teadust käsitletakse kui vormiotsingu protsessi, milles tegelikkuse tajumisel saadud tulemused koondatakse teadmiste tervikuks. Selline lähenemine hõlmab nii kvalitatiivse kui ka kvantitatiivse teadustöö põhimõtteid. Integreeritud lähenemine on suunatud valitud nähtuse avastamisele ning seejärel uudse väljendusvormi loomisele. (Õunapuu, 2014, lk 24–25) Samuti rõhutab Õunapuu (2014, lk 25), et integreeritud uuring on oma olemuselt alati kvantitatiivne.

Teddle & Tashakkari (2003, p. 711) defineerivad integreeritud meetodit kui uurimistüüpi, mille puhul kasutatakse kvalitatiivseid ja kvantitatiivseid lähenemisviise küsimuste tüüpide, uurimismeetodite, andmete kogumise ja analüüsi protseduuride ning järelduste osas. Nad lisavad täiendavalt, et seda meetodit kasutavad uuringud annavad parima tulemuse ja vähendavad ühe valitud meetodi ebatäpsust tulenevaid probleeme.

Andmekogumismeetoditena kasutati avatud ja valikvastustega ankeetküsitlust ning poolstruktureeritud intervjuusid (Teddle & Tashakkari, 2003, p. 711), et leida tekkinud probleemid ja kitsaskohad majandussanktsioonide rakendamisel. Avatud ja valikvastustega ankeetküsitlus ning intervjuud on selle valdkonna analüüsimiseks sobivamaid. Kuna antud

teemat on vähe uuritud, oli oluline koguda vastused ja seejärel analüüsida neid eesmärgi saavutamiseks.

Andmeanalüüsimetodina rakendati integreeritud sisuanalüüsi, mida kasutati vastuste sisu ja kontekstiliste tähenduste uurimiseks (Õunapuu, 2014, lk 24). Integreeritud meetodiga uurimine keskendub põhimõttele, et uurimisküsimus sisaldab nii kvalitatiivseid kui ka kvantitatiivseid tunnuseid (Subedi, 2016, p. 576). Integreerimine tähendab sisuliselt uue meetodi loomist, kus mitte ei kombineerita ega liideta kvantitatiivseid ja kvalitatiivseid võimalusi, vaid toimub loov ühendamine, kus üksikkomponendi tähendus ja funktsioonid võivad muutuda (Õunapuu, 2014, lk 24). Kvalitatiivse ankeetküsitluse ja intervjuude vastused kodeeriti. See algas tekstide mitmekordse süvendatud läbilugemisega, mille käigus märgistati ära olulised laused ja sõnad ning anti neile koodid. (Kalmus, *et al.*, 2015) Samuti moodustati kategooriad ja koodid, et saada ülevaade sisu kvantitatiivsetest näitajatest (Laherand, 2008, lk 241). Kvantitatiivne uurimistöö kinnitab seisukohta, et eksisteerib vaadeldav objektiivne tulemus, mis on suunatud sündmuse seletamisele ja kirjeldamisele. Kvantitatiivse uuringu tulemused esitati statistiliselt. (Johnson & Christensen, 2012, p. 34)

Kombineeritud analüüsi **valimiks** oli eesmärgistatud valim. Eesmärgipärane valim on tavaliselt seotud kvalitatiivse lähenemisviisiga ja valimi suurus muudab selle siiski lähedaseks tüüpilistele valimitele, mis on tavaliselt kvantitatiivsetele uuringutele iseloomulikud. (Niglas, 2004, p. 6) Kvalitatiivsetes uuringutes uuritakse probleemi loomulikus keskkonnas ning püütakse ilminguid mõtestada või tõlgendada nende tähenduste kaudu, mida inimesed vastavad (Laherand, 2008, lk 16). Lõputöö raames osalesid läbi viidud uuringus Maksu- ja Tolliameti tolliametnikud, kes töötavad Narva maantee tollipunktis. Ankeetküsitluses osales kokku nelikümmend kolm ametnikku ja intervjuud viidi läbi kuue ametnikuga. Kokku osales uuringus nelikümmend üheksa ametnikku.

Ankeet saadeti Narva maantee piiripunkti tolliametnikele, kes puutuvad igapäevaselt majandussanktsioonidega. Nad vastasid küsimustele selle kohta, missugused probleemid on tekkinud sanktsioonide rakendamisel ning pakkusid välja võimalikud lahendused. Narva maantee piiripunkt asub Euroopa Liidu ja Venemaa Föderatsiooni välispiiril. Läbiviidud uuringu tulemusena saadi vastus püstitatud eesmärgile.

Küsitlust ja intervjuud koostades tuleb silmas pidada üldiseid koostamise nõudeid. Küsimused peavad olema nõutava pikkusega, konkreetsed, üheselt mõistetavad ning sõnastatud neutraalselt

(Õunapuu, 2014, lk 159). Samuti tuleb küsimuste koostamisel tagada, et uuritava nähtuse tunnused oleksid küsimustega proportsionaalsed. Küsimustikku lisati lühike sissejuhatus ning legend, mis sisaldab pöördumist, küsitleja informatsiooni, uurimistöö eesmärki, anonüümsuse tagamist ja tänusõnu.

Avatud vastusega küsimustele ja intervjuudele on **andmeanalüüsimeetodiks** kvalitatiivne sisuanalüüs (Laherand, 2008, lk 289). Kvalitatiivse analüüsi tunnusteks on teksti sisu ning sarnasuste kategoriseerimine. Andmed, mida uuritakse, on küsimustike vastustes ning selle jaoks koostati koodid, mis eraldati tabelisse. (Laherand, 2008, lk 295) Koodide koostamise meetod on hea viis andmete kategoriseerimiseks ning järje pidamiseks.

Valikvastuste puhul kasutati andmeanalüüsimeetodikana kirjeldavat statistikat. Selle meetodika abil on võimalik andmeid paremini organiseerida ning saadud andmete põhjal kokkuvõtteid ja järeldusi teha. Lisaks võimaldab see kirjeldada tunnuste varieeruvust ning visualiseerida küsitluse käigus saadud vastuste tulemusi joonisena. Saadud tulemused on teisendatud arvudeks, võimaldades edasist analüüsi ning järelduste tegemist. (Õunapuu, 2014, lk 184) Et saada ülevaade andmetest, kasutas lõputöö autor kirjeldavas statistikas ühemõõtmelist analüüsi. See võimaldas mõõta muutuja tulemusi eri väärtuste vahel ning nende jaotumist, andes üldise ülevaate andmetest.

2023. aasta veebruaris läbiviidud küsitluse käigus ja aprillis läbiviidud intervjuude käigus saadud tulemusi analüüsib autor käesolevas alapeatükis. Andmete parema ülevaate saamiseks kasutab autor tulemuste põhjal tehtud jooniseid ja tabeleid.

2.2. Valimi kirjeldus ning uuringu läbiviimine

Intervjuu ja küsitluse populatsiooni moodustasid inimesed, kes igapäevaselt puutuvad kokku majandussanktsioonidega, kontrollivad sanktsioneeritud kaupu ja teostavad tolliformaalsusi. Selleks, et koguda kvaliteetseid andmeid tekkinud probleemide ja nende võimalike lahenduste kohta, osalesid uuringus Maksu- ja Tolliameti ametnikud Narva maantee tollipunktist. Nelikümmend kolm ametnikku vastasid küsimustikule ning kuus ametnikku andsid intervjuu. Lõpliku valimi moodustas nelikümmend üheksa inimest, kes on teenistuses Maksu- ja Tolliametis.

Lõputöö raames viidi läbi küsitlus, et saada ülevaade majandussanktsioonide rakendamisel tekkinud olukorrast Narva maantee tollipunkti näitel. Ankeetküsitlus annab ulatusliku ülevaate

tekkinud probleemidest ja võimalikest lahendustest, võimaldades küsitleda kõiki tolliametnikke piiratud ressursidega. Lisaks sellele viidi läbi kuus intervjuud, et põhjalikult analüüsida tekkinud probleeme ja nende võimalikke lahendusi. Läbiviidud uuringus analüüsiti nii siseneva kui ka väljuva suunaga seotud probleeme. Tolliametnikele esitati küsimusi, et välja selgitada probleemid, mis on seotud nii juriidiliste kui ka füüsiliste isikutega.

Küsimustik oli digitaalse vormina interneti veebilehel Google Forms'i keskkonnas, kus hüperlingi kaudu avades oli võimalik küsimustele vastata. Küsimustik koosnes neljast küsimusest, millest kaks olid avatud vastustega, kuhu küsitletavad panid kirja oma mõtted, arvamused ja ettepanekud. Ülejäänud kaks küsimust olid valikvastustega. Küsitluse eesmärk oli välja selgitada, missuguste probleemidega puutuvad tolliametnikud kokku seoses majandussanktsioonide rakendamisega ning leida lahendused tekkinud probleemidele. Ankeetküsitlus saadeti Narva maantee tollipunkti ametnikele veebruaris 2023. aastal ning oli pärast koostamist kõikidele adrestaatidele vastamiseks kättesaadav (vt lisa 1). Ametnikele anti ankeetküsitlusele vastamiseks aega üks kuu ning selles osales nelikümmend kolm Maksu- ja Tolliameti Narva maantee tollipunkti ametnikku.

Tabel 1. Intervjuu parameetrid (autori koostatud)

Intervjueeritav	Läbiviimise kuupäev	Intervjuu kestvus	Asukoht
Intervjuu 1	04.04.2023	00:55:48	Microsoft Teams
Intervjuu 2	05.04.2023	00:45:17	Microsoft Teams
Intervjuu 3	20.04.2023	00:35:04	Microsoft Teams
Intervjuu 4	20.04.2023	1:05:46	Microsoft Teams
Intervjuu 5	21.04.2023	00:46:54	Microsoft Teams
Intervjuu 6	21.04.2023	00:58:19	Microsoft Teams

Intervjueeritavatega kohtuti ajavahemikus 05.04.2023–21.04.2023. Intervjuu keskmine pikkus oli 50 minutit. Intervjueeritavad valiti välja juhuslikult neljast erinevatest Narva maantee piiripunkti vahetusest. Nende töökogemus Maksu- ja Tolliametis on üks kuni seitse aastat, mis võimaldas analüüsida tekkinud olukorda ning selgitada välja tolliametnike töös tekkinud probleemid. Samuti aitas see välja selgitada võimalikke lahendusi majandussanktsioonide

rakendamisel tekkinud probleemidele. Intervjueeritavad olid nõus jagama oma kogemusi ning rääkima põhjalikult tekkinud probleemidest ja võimalikest lahendustest seoses sanktsioonide rakendamisega Venemaa Föderatsiooni vastu. Vastavalt intervjueeritavate soovile toimusid kõik kuus intervjuud läbi veebikeskkonna, kasutades Microsoft Teams'i rakendust. Lõputöös on anonüümsus tagatud nime muutmise teel. See tähendab, et intervjueeritava nimi oli asendatud läbiviidud intervjuu järjekorranumbriga.

Läbiviidud intervjuu algas sissejuhatus ja enesetutvustusega. Samuti tutvustati lõputöö eesmärki ja intervjuu käiku. Intervjuus osalenud ametnikele selgitati, et lõputöös ei avaldata isikuandmeid, kuid nende öeldud lauseid ja sõnu võidakse tsiteerida töös. Intervjueeritavatele öeldi, et nad ei pea rääkima detailselt ning samuti võivad intervjuu enda soovil igal hetkel katkestada. Küsimuste koostamisel arvestati lõputöö eesmärki ja uurimisküsimusi (vt tabel 2). Intervjuu käigus küsiti vajadusel lisaküsimusi, et saada võimalikult terviklik arusaam tekkinud probleemidest ja võimalikest lahendustest. Intervjuu sissejuhatus ja kõik küsimused on leitavad lisa „Uurimisinstrument“ (vt lisa 1).

Tabel 2. Uurimisküsimuste seos intervjuu küsimusega (autori koostatud)

Uurimisküsimus	Intervjuu küsimus
Millised on peamised probleemid, millega puutuvad tolliametnikud kokku seoses sanktsioonidega kokku?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kuidas on sanktsioonide rakendamine mõjutanud Teie tööd? 2. Kas Teie arvates on seoseid sanktsioonide rakendamise ja tolliametnike töökoormuse vahel? 3. Mida Teie saaksite öelda, kas sanktsioonide rakendamine on mõjutanud kaupade vormistust?
Missugused on tekkinud probleemid ja kitsaskohad sanktsioneeritud kaupade tollivormistusel?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Missugused probleemid tekivad kui Teie vormistate või kontrollite sanktsioneeritud kaupa?
Missugused on sanktsioonidest tulenevate probleemide võimalikud lahendused?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kas on Teil ettepanekuid või lahendusi, kuidas on võimalik kitsaskohti kõrvaldada?

Intervjuude vastused fikseeriti käsitsi kohe dokumenti ning seejärel analüüsiti. Moodustati kategooriad ja koodid. Intervjuusid transkribeeriti käsitsi, kus küsimused ja nende vastused kirjutati tekstina üles.

2.3. Intervjuude ja küsimustiku tulemuste analüüs

Käesolevas alapeatükis on kirjeldatud poolstruktureeritud intervjuude analüüsimisel ja avatud vastustega küsimustikus saadud tulemusi. Tulemused tuginevad intervjuueeritavate ja küsimustiku avatud küsimuste vastustel, milles kujunesid välja kategooriad ja koodid. Kodeerimise käigus tõusis esile kolm olulist kategooriat. Kõik kategooriad ja koodid on leitavad koodipuu, mis on esitatud tabelina lisas (vt lisa 3).

2.3.1. Probleemid tolliametnike töös

Alapeatükis on analüüsitud üht esimest kategooriat, mille tulemused põhinevad kuuest intervjuust ja kahest avatud vastustega küsimustikust. Kategooriad annavad vastuse uurimisküsimusele: Millised on peamised probleemid, millega tolliametnikud seoses sanktsioonidega kokku puutuvad? Esimeses kategoorias on kirjeldatud probleemid, millega tolliametnikud oma töös igapäevaselt kokku puutuvad. Analüüsi tulemusena selgus, et majandussanktsioonid on mõjutanud Narva maantee piiripunkti tolliametnikke (vt tabel 3). Samuti selgus, et majandussanktsioonide rakendamisel on tekkinud mitmeid kitsaskohti.

Tabel 3. Probleemid tolliametnike töös (autori koostatud)

1. Kategooria „Probleemid tolliametnike töös“
Kood 1 Infovahetus
Kood 2 Erinevad arvamused
Kood 3 Lisatöökoormus
Kood 4 Tööjõupuudus
Kood 5 Töötajate ettevalmistamatus
Kood 6 Süsteemide ettevalmistamatus

Kõige sagedamini esinevad tegurid olid: infovahetus (kood 1), lisatöökoormus (kood 2) ja tööjõupuudus (kood 3). Uuringu käigus leiti kokku kuus tunnust, mis iseloomustavad tolliametnike töös tekkinud probleeme. Uuringust selgus, et majandussanktsioonide rakendamine on põhjendanud tolliametnike töös mitmeid kitsaskohti.

Esimene suurim tegur oli **infovahetus** (kood 1), mida mainiti ühes intervjuus 2 korda ning läbiviidud avatud vastustega küsimustikus mainis seda 5 tolliametnikku. Paljud probleemid, mis on seotud majandussanktsioonide rakendamisega tolliametnike töös, viitavad sellele, et Maksu- ja Tolliameti struktuuris liigub informatsioon väga aeglaselt ning ei jõua ametnikeni piisavalt kiiresti. Küsimusele „Missuguste probleemidega puutute Teie oma töös kokku?“ vastas teenistuja järgmiselt: „*Meieni jõuab info liiga hilja ning otsused oleme sunnitud vastu võtma kohapeal ja jooksvalt.*“ (Küsimustik, 2023) Kuna sanktsioonide pakette kehtestatakse Venemaa vastu seoses maailmas tekkinud olukorraga üha rohkem (vt käesolev töö lk 19), siis tolliametnikud peavad kaupu kontrollides ja vormistades teadma, missugune kaup on sanktsioonide paketi nimekirjas. Peale selle liigub erinev informatsioon, mis tekitab ametnike töös arusaamatusi. Tekkinud kitsaskoha näitena saab välja tuua intervjueeritava 1 (2023) lause „*Sanktsioonide määrustes on kirjas ühed piirangud, aga töötajatele on antud teised suunised, mis tekitab arusaamatusi.*“ Iga tolliametniku tegevus põhineb määrustel ja seadustel. Kui ametnikel on üks informatsioon, aga 31. juuli 2014. aasta Nõukogu määruses nr 833/2014 on teine, siis tekib vastuolu. Samuti peavad kõik osakonnad ja institutsioonid tegema koostööd, et nende vahel liiguks õige ja selge informatsioon.

Teine suurim tegur oli **erinevad arvamused** (kood 2), mida esines neljas intervjuus 5 korda ja avatud vastuste küsimustikus 3 korda. Selleks et vaadata, kas kaup on sanktsioneeritud või mitte, tuleb määrata kaubakood. Kaubakoodi määramisel peab tolliametnik teadma, missuguse kaubaga on tegemist või missugusest materjalist on see tehtud. Maksu- ja Tolliameti töötajad määravad kaubad erinevate koodide alla, mis põhjustab segadust. Vastaja sõnastas selle nii: „*Näiteks mootoriõli kaubakoodiga 271019. Tolli seisukoht on, et seda on keelatud Venemaale eksportida, kuid tolliinfo ametnikud saatis reisijale vastuse, et seda võib teha, tuginedes kaubakoodile 27101989*“ (Küsimustik, 2023). Kui reisijatel on kinnitus Maksu- ja Tolliameti poolt, et sellist kaupa võib importida või eksportida, siis organiseeritakse tarnet. Kui piiri ületamisel kontrolli käigus selgub, et tegemist on sanktsioneeritud kaubaga, mille importimine Euroopa Liitu või eksportimine Euroopa Liidust on keelatud, siis võib see põhjustada ressursside ja raha raiskamist nii reisijatele kui ka ettevõtetele (vt käesolev töö lk 10). Majandussanktsioonide kehtestamisel peavad tegevused olema täpsed ja selged. Kui igale ametnikule on selge, missugune kaup on sanktsioneeritud, siis keelatud kaup ei tule Euroopa Liitu ega välja Euroopa Liidust ning sanktsioonide kehtestamine annab soovitud tulemuse.

Lisatöökoormus (kood 3) on üks populaarsematest teguritest, mida esines kuues intervjuus 8 korda. Kõik intervjueeritavad väidavad, et majandussanktsioonide rakendamine on tõstnud

nende töökoormust, mida esimene intervjueritav (2023) sõnastas järgmiselt: „Sanktsioonide rakendamine on teinud tolliametnike töö keerulisemaks, kuna see on lisatöökoormus muudele tolliprotseduuridele ja tegevustele piiril.“ Teine intervjueritav (2023) ütles: „Kõiki sanktsioonide alla kuuluvaid kaupu on võimatu meeles pidada, seega tuleb iga kaup piiril kontrollida, mis suurendab töökoormust.“ Ametnikud ei jõua teostada kõiki tolliformaalsusi. Selle tulemusena, kui kaubad lubatakse kontrollimata Euroopa Liitu, deklareeritakse kaubad valeandmetega ning maksud jäävad maksmata. Samuti eksporditakse sanktsioneeritud kaupu Venemaale, mis on vastuolus sanktsioonide rakendamise eesmärgiga. Kolmas intervjueritav (2023) sõnastas probleemi järgmiselt: „Töö on muutunud raskemaks, kuna inimesed esitavad pidevalt küsimusi, millele tuleb esmalt leida vastus ja seejärel seletada seda reisijatele. Nüüd kulub palju aega seletamisele, millist kaupa ja miks ei tohi Euroopa Liitu sisse tuua või välja viia.“ Seoses majandussanktsioonide rakendamisega on tolliametnikel töökoormus suurenenud, kuna tekkinud olukorras peavad nad kontrollima kaupu ja isikuid ekspordi suunal. Kuues intervjueritav (2023) sõnastas probleemi selliselt: „Sanktsioonide rakendamise tõttu kulub väljuva suuna kontrollimisele palju ressursse ja sisenevat suunda kontrollitakse vähem.“ Majandussanktsioonide eesmärk on jätta Venemaa Föderatsioon ilma vajalike kaupadeta. Peale selle suureneb tolliametnike töökoormus reisijate tõttu, kes pidevalt küsivad kehtestatud sanktsioonide kohta. Reisijad ei saa aru pakettidest, samuti pole nad kursis juba kehtestatud sanktsioonidega, mille tõttu küsivad tolliametnikelt informatsiooni. Viies intervjueritav (2023) kinnitab seda järgmiselt: „Inimesed on segaduses, mis kaupu tohib tuua või Eestist viia ja mis on sanktsioneeritud, ning seetõttu küsivad pidevalt lubatud kaupade kohta, mis võtab väärtuslikku tööressursi ära.“ Kuues intervjueritav (2023) sõnatab olukorda selliselt: „Tuleb pidevalt kontrollida, kas imporditud/eksporditud kaubad on sanktsioneeritud, mis omakorda võtab palju aega. Esiteks tuleb määrata toote kood ja alles seejärel otsida vastava sanktsioonide paketi hulgast. Sageli võib just koodi määramise protseduur võtta kaua aega. Mõnikord tuleb isegi tariifide osakonnaga ühendust võtta, et saaks koodi täpselt määrata.“

Eelnevale lisandub **tööjõupuudus** (kood 4). Sellist probleemi mainiti viies intervjuus ja kahel korral küsimustikus. Tõuseb töökoormus ning tolliametnikud peavad kõiki kaupu kontrollima nii ekspordi kui ka impordi suundadel. Kui esineb tööjõupuudus, langeb tolliametnikel efektiivsus vastavalt suurenevale töökoormusele. Sellel viisil sanktsioneeritud ja keelatud kaup tuleb Euroopa Liitu sisse või väljub Euroopa Liidust Venemaa suunal. Samuti kaup, mis liigub Euroopa Liidu suunal ja ületab maksuvabalt lubatud piirnorme, jääb deklareerimata ja maksud jäävad maksmata. Intervjueritav 2 (2023) sõnab: „Selleks, et toll suudaks igapäevaselt ja

jõuaks tegeleda nii algsete tolliteemadega kui ka sanktsioonidega, on vaja rohkem ametnikke.“ Piisava tolliametnike arvuga on võimalik tagada, et kõik tolliformaalsused on õigeaegselt teostatud. Samuti kontrollitakse piisava töötajate arvuga põhjalikumalt kaupu ja isikuid, mis vähendab rikkumisi piiri ületamisel. Kuues intervjueeritav (2023) lisab järgmist „*Sanktsiooni tõttu kulutatakse palju ressursse väljuvale suunale ja sisenevat suunda kontrollitakse vähem. See mõjutab aga negatiivselt meie riigi majandust, kuna olulisem on kontrollida kaupu, mis tulevad Euroopa Liitu sisse.“*

Alates 2014. aastast vastu võetud sanktsioonid Venemaa suhtes on mõjutanud tervet Maksu- ja Tolliameti süsteemi, sest tolliametnikud ei olnud valmis sellele kiiresti reageerima. **Töötajate ettevalmistamatus** (kood 5) mõjutab ka tolliametnike tööd. Sanktsioneeritud kaubaga seotud tolliformaalsuste teostamiseks on vajalik teada, kust leida informatsiooni ja kuidas tollivormistus toimub. Intervjueeritav 1 (2023) vastas järgmiselt: „*Pidime kiiresti leidma lahendused hetkeolukorrale, leidma uue lähenemise tööle, läbi viima lisakoolitusi ja koolitama töötajaid sanktsioneeritud kauba kontrollimiseks.“* Täiendavad koolitused ning uue töösüsteemi vastuvõtmine nõuab rohkem aega ja ressursse. Tolliametnikud peavad kiiresti tegutsema ja vastutuse võtma. Tekkinud olukorra näitel peavad tolliametnikud olema juba teadlikud kehtestatud sanktsioonidest ning sellest, kuidas nad peavad tolliformaalsusi teostama. Nad peavad kiiresti reageerima muudatustele ja tegutsema vastavalt vastuvõetud meetmetele.

Süsteemide ettevalmistamatus (kood 6) on järgmine probleem, millega Narva maantee piiripunkti tolliametnikud oma töös seoses majandussanktsioonide rakendamiseга kokku puutuvad. Mitte ainult töötajad ei olnud valmis selliste muudatustega, vaid ka tollisüsteemid ei olnud piisavalt ette valmistatud. Sellise vastuse andsid kaks intervjueeritavat ja seda probleemi mainisid kahel korral ka küsimustiku vastajad. Intervjueeritav 1 (2023) sõnastas probleemi selliselt: „*Samuti pole tollisüsteemid kohandatud sanktsioonideks.“* Informatsiooni ja kaupa kontrollitakse infosüsteemides ning deklaratsioonid esitatakse samuti elektrooniliselt. Küsimustiku vastaja (2023) kinnitas seda järgmiselt: „*Paljud probleemid on seotud reisija deklaratsiooni vormistamisega, kuna süsteemid ei ole selleks mõeldud.“* Kuna kõik tolliformaalsused vormistatakse elektrooniliselt süsteemides, ja kui tekib viga või süsteemid ei ole selleks ette nähtud, tekitab see ametnikele lisakoormuse, kuna peavad käsitsi vormistama dokumente ja vabastama kaupu, mis omakorda võtab rohkem ressursse. Seega on vaja juurde töötajaid ja ressursse, et kõik toimingud ja protseduurid saaksid vormistatud ja kontrollitud.

2.3.2. Probleemid kaupade vormistusel

Käesolevas alapeatükis on kirjeldatud intervjuude ja avatud vastustega küsimustiku teist kategooriat. Uuringu teine kategooria „Probleemid kaupade vormistusel“ annab vastuse teisele uurimisküsimusele: Missugused on tekkinud probleemid ja kitsaskohad sanktsioneeritud kaupade tollivormistusel? Tollivormistus on üks peamine osa tolliformaalsustest, millega tolliametnikud tegelevad ning antud teema vajab sügavamalt analüüsimist.

Teine kategooria „Probleemid kaupade tollivormistusel“ (tabel 4) hõlmab viite tegurit. Intervjueeritavate ja küsimustiku avatud küsimuste vastused annavad ülevaate probleemidest, millega tolliametnikud puutuvad kaupade vormistamisel kokku. Intervjuu ja avatud küsimuste vastuste põhjal selgus, et enim esinevad ebatäpsed kirjeldused (kood 1) ja probleemid nendest arusaamisega (kood 2).

Tabel 4. Probleemid kaupade tollivormistusel (autori koostatud)

2. Kategooria „Probleemid kaupade tollivormistusel“
Kood 1 Ebatäpsed kirjeldused
Kood 2 Arusaamatus
Kood 3 Pakettide pikkus
Kood 4 Kaupade kodeerimine
Kood 5 Võltsitud dokumendid

Intervjueeritavatel küsiti, missuguste probleemidega puutuvad nad kokku seoses kaupade vormistusega majandussanktsioonide kehtestamise tõttu. Paljud küsimustikus vastanud ja neli intervjueeritavat märkasid, et määruses **ebatäpsed kirjeldused** (kood 1) määruses takistavad kiiret ja tõhusat kaupade vormistamist ja kontrollimist. Esimene intervjueeritav (2023) sõnastas järgmist: „On raske aru saada sanktsiooni alla kuuluvatest kaupadest, kuna selgitused on kohati ebatäpsed ja piiri peal ei ole aega ega vastavaid ametnikke, kes suudaks kõikidele kaupadele õigeid kaubakoode määrata.“ Kaubakoodi alusel on teada, kas kaup kuulub sanktsioonide alla või mitte. Kui kaubakood on valesti määratud, tekivad probleemid nii tolliametnikele kui ka reisijatele. Küsimustiku osaleja (2023) vastas järgmiselt: „Kui liüia otsingusse terve kaubakood, siis ei pruugi sanktsioonide paketes antud kauba leida, mistõttu võib arvata, et see kaup on lubatud. Tegelikuses on see aga paketi olemas kaubakoodiga 4

või 6 numbrit, aga otsitakse 8.“ Kui rakendatakse sanktsioone eesmärgini jõudmiseks, siis määratakse need selgelt ja kirjeldatakse, missugused kaubad kuuluvad sanktsioonide alla (vt käesolev töö lk 9). Kaubakoodi valesti määramisel liigub sanktsioneeritud ja keelatud kaup vabalt Euroopa Liidu riikide vahel. Lisaks väljub sanktsioneeritud kaup Euroopa Liidust Venemaa suunal.

Arusaamatus (kood 2) on üks probleemidest, millega puutuvad igapäevaselt tolliametnikud kokku majandussanktsioonide teemal. Kõik tolliametniku otsused peavad olema kaalutletud ja põhinema määrustel. Kui tolliametnik ei saa selgitustest aru, siis ta ei saa otsustada, kas kaup on sanktsioneeritud või mitte. Peale selle ei saa ta lubada sellist kaupa importimiseks või eksportimiseks. Intervjueeritav 1 (2023) sõnastas seda selliselt: „*Kuna sanktsioonipakett ja kaupade nimekiri on väga pikk ning kohati arusaamatu, siis on raske sanktsioonide all olevatest kaupadest aru saada.*“ Samuti kinnitab sellist olukorda väide „*Sanktsioonipaketis on kaupade kirjeldused liiga keeruliselt seletatud*“ (Küsimustik, 2023). Reisijatel või tekkida segadus, mida tohib Eestisse tuua ning millised kaubad on sanktsioonide all. Tolliametnikud nimetavad reisijate arusaamatust üheks probleemiks seoses majandussanktsioonide vastuvõtmisega. „*Reisijatel on raske täpset informatsiooni leida, millist kaupa ei tohi toimetada, mis tekitab omakorda raskusi tolliametnikele*“ (Küsimustik, 2023). Arusaamatuse korral peavad tolliametnikud küsima abi, mis võtab rohkem aega ja ressursse. Samuti ei saa nad lubada Euroopa Liitu sellist kaupa, milles nad ei ole kindlad, kas see on lubatud või mitte. Lisaks sellele ei või nad lasta eksportida Venemaale kaupa, kui kaubakood ei ole õigesti määratud. Sellel tõttu takistatakse kaubavedu ja inimesed jäävad kaupadest ilma. Peale selle sõnastas neljas intervjueeritav (2023) probleemi järgmiselt: „*Vahel pole selge, kas tolliametnik peab menetluse vormistama või üle andma kaitsepolitseiametile, kuna seda pole veel hästi reguleeritud*“. Kuna sanktsioonide teema on muutunud eriti aktuaalsemaks paar aastat tagasi, siis ei ole kõik asutused omavahel kokku leppinud ega organiseerinud omavahel tööd nii, et süsteem toimiks ilma kitsaskohtadeta. Igal organisatsioonil on oma pädevus, millega ta peab tegelema, ning selles olukorras peab ametnike töö olema hästi organiseeritud. Peale selle tekitab arusaamatusi sanktsioonipakettidest arusaamine siis, kui reisijad ei oska peale vene keele eesti, inglise ega muid keeli. Nende jaoks on raske aru saada, missugused kaubad kuuluvad sanktsioonide alla, kuna nad ei saa nimekirjast aru. Kuues intervjueeritav (2023) esitles probleemi sellisena: „*Meie tollipunkti põhiprobleem on see, et inimesed ei saa sanktsioonipaketiga täielikult tutvuda, kuna nad ei räägi riigikeelt ega ka näiteks inglise keelt.*“

Pakettide pikkus (kood 3) on järgmine probleem, millega puutuvad tolliametnikud tolliformaalsuse teostamisel seoses majandussanktsioonide rakendamisega kokku. Sellise vastuse töid kolm intervjueeritavat ja kaks küsimustikus osalejat. Euroopa Liit kehtestab mitmeid sanktsioonipakette Venemaa Föderatsiooni suhtes ning selle tulemusena muutuvad sanktsioonipaketid pikemaks. Esimene intervjueeritav (2023) sõnastas probleemi nii: „*Sanktsioonide nimekiri on pikk ja kohati arusaamatu nii ametnikele kui ka reisijatele.*“ See kõik mõjutab samuti tolliametnike tööd. Nad kulutavad kauba kontrollimisel ja tolliformaalsuste teostamisel rohkem aega. Samuti tõuseb lisatöökoormus ametnikele. Neljas intervjueeritav (2023) esitles probleemi sellisena: „*Väga raske on kohapeal otsustada, kas kaup saab välja või sisse viia. Kuna sanktsioonide pakett on väga pikk, siis võtab see palju aega, et aru saada.*“

Paljud tolliametnikud puutuvad kokku probleemidega, mis on seotud **kaupade kodeerimisega** (kood 4), mida mainisid intervjueeritavad viis korda ning küsimustiku vastajad kolm korda. Sanktsioonipaketis on kõik kaubad koodide all ning selleks, et vaadata, kas kaup on sanktsioneeritud või mitte, tuleb määrata õige kaubakood. Koodi leidmiseks peab teadma missuguse kaubaga on tegemist, missugusest materjalist on see tehtud, kust kaup pärineb ja palju muid tegureid. Teine intervjueeritav (2023) vastas nii: „*Kaup kuulub ühte gruppi, aga oleneb näiteks pisidetailist, kas see on valmistatud erinevast materjalist, selle suurusest või sellest, kas kaup on uus või kasutatud.*“ Inimesed määravad kaubakoodi valesti, et importida sanktsioneeritud kaupu Euroopa Liitu või toovad Venemaale. Esimene intervjueeritav (2023) kinnitas järgmist: „*Enamik inimesi, kes soovivad oma kaupa importida või eksportida, deklareerivad need sanktsioonidest kõrvalehoidmiseks valede kaubakoodide all. Meie ülesanne on leida tootele õige kaubakood ja täpne nimetus, et otsustada, kas toode on sanktsioneeritud või lubatud.*“

Võltsitud dokumente (kood 5) esines kolmes intervjuus. Kuna Venemaa Föderatsiooni vastu kehtestatakse üha rohkem sanktsioonipakette, mille tagajärjel keelatakse eksportida ja importida sanktsioneeritud kaupu. Kehtestatud majandussanktsioonid on mõjutanud suuri ettevõtteid, kuna tuleb kontrollida missugustel tingimustel tohib kaupu sisse tuua või välja viia ning kas nende viidud kaup kuulub sanktsioonide alla või mitte. Mõned ettevõtted püüavad sanktsioonidest mööda pääseda ja määravad kaubad valede kaubakoodide alla. Neljas intervjuerija (2023) sõnastas situatsiooni järgmiselt: „*Vedajad üritavad eksportida või importida sanktsioneeritud kaupu vale koodiga. Nad määravad koodi, mis enam-vähem vastab kauba kirjeldusele, kuid selle koodiga ei ole kaup sanktsioneeritud.*“ Tolliametnikud peavad

kontrolli käigus tuvastama, et kaubakood ei vasta kaupadele ning kaubad on sanktsioneeritud. Peale selle kasutavad kaubavedajad võltsitud dokumente ja kasutavad kolmanda riigi abi ja toetust, kellega kaubavedu on lubatud. Sellise probleemi tõi kuues intervjuuerija (2023) välja selliselt: „Sanktsioonide nimekirja kantud kaubad veetakse Venemaale transiidina, näiteks Kasahstani või Armeeniasse (ehk riikidesse, mille vastu EL pole sanktsioone kehtestanud), kuid tegelikult jääb kaup Venemaale.“ Selle tulemusel tuleb tähelepanelikult kontrollida, kuhu kaupu viiakse ja kas dokumendid vastavad tõele. Samuti tuleb kontrollida, milline summa on arvel, kes on kauba saaja ja vedaja ning missugustel tingimustel tuleb kaup riiki ja missugune on marsruut. Lisaks sellele ütles kuues intervjueritav (2023): „Kaubavedajatel on peidetud teine originaaldokumentide komplekt.“ Selle tulemusena on kohe arusaadav, et kaupa viiakse Venemaale sanktsioonidest kõrvalehoidmiseks kasutades kolmandat riiki.

2.3.3. Võimalikud lahendused

Alapeatükis on analüüsitud kolmandat kategooriat. Selles kategoorias on saadud tulemused kuuest intervjuust kui ka kahest avatud küsimustega vastustest. Kolmandas kategoorias „Võimalikud lahendused“ (tabel 5) hõlmab seitset tegurit. Kategooriad annavad vastuse uurimisküsimusele: Missugused on sanktsioonidest tulenevate probleemide võimalikud lahendused? Kolmandas kategoorias on kirjeldatud lahendused tekkinud probleemidele nii tolliametnike töös, kui ka tollivormistusel. Analüüsimisel selgus, et tekkinud probleemid on võimalik lahendada ja tolliametnike töö tõhusamaks muuta (vt tabel 5).

Tabel 5. Võimalikud lahendused (autori koostatud)

3. Kategooria „Võimalikud lahendused“
Kood 1 Parem infovahetus
Kood 2 Sanktsioonide paketi lihtsustamine
Kood 3 Parem kaupade kodeerimine
Kood 4 Infosüsteemide kohandamine
Kood 5 Töötajate arvu suurendamine
Kood 6 Sanktsioonide kaotamine
Kood 7 Transiidi keelamine läbi Venemaa

Küsimusele „Missugused on Teie ettepanekud või arvamused, kuidas muuta tekkinud olukorda paremaks“ töid Maksu- ja Tolliameti Narva maantee piiripunkti tolliametnikud välja paljud vastuseid, mis on seotud **parema infovahetusega** (kood 1). Kuna kõik institutsioonid töötavad koos ja üheskoos saavad ka tulemuse, siis on infovahetus ülioluline. Igal osakonnal peab olema õige ja sama informatsioon, et mitte eksitada reisijaid ja ametnikke. Küsimustiku vastaja (2023) pakkus: „*Info levitamine ja parem infovahetus.*“ Tolliametnikud tegutsevad vastavalt määrusele ja antud informatsioonile. Reisijatele antakse selgelt teavet, et nad ei kulutaks ressursse, aega ja raha. Peale selle saab üheks lahenduseks olla töö organiseerimine ametnike vahel. Viies intervjuueritav (2023) pakkus järgmise lahenduse: „*Vahetusevanemad ja ülemus peavad pühendama rohkem aega sellele, kuidas kõiki neid keelde ja sanktsioone piiril rakendada. Alguses polnud midagi selget, kuidas kaup tuleb vormistada, millal see kuulub hävitamisele, millal riigi omandile, aga millele oli vaja menetlus vormistada.*“

Teine lahendus, mida mitmed ametnikud välja töid, oli **sanktsioonide paketi lihtsustamine** (kood 2). Küsimustiku vastajad mainisid seda lahendust kaks korda. Kuna nimekirjade paketid on pikad ja arusaamatud nii reisijate kui ka tolliametnikele, siis tuleb läbi mõelda, kuidas seda lihtsustada. „*Lihtsustada sanktsioonipaketti arusaadavamaks nii reisijatele kui ka ametnikele, kes peavad sanktsioonipaketi järgi kaubakoode määrama*“ (Küsimustik, 2023). Mida lihtsam oleks sanktsioonipakett, seda kiiremini saaksid tolliametnikud teostada tolliformaalsusi ja selle tulemusena tõuseb tollitöö produktiivsus. Kui paketid on lihtsad ja arusaadavad, kontrollivad ettevõtjad ja reisijad enne piiri ületamist, mida tohib Euroopa Liitu sisse tuua või välja viia. Tulemuseks on see, et ametnikud ei pea kaubakoodi määramisele palju ressursse kasutama, mis omakorda ei tekita lisatöökoormust ja tööjõupuudust. Peale selle, kuna reisijad ei saa pakettidest aru, kuna nad ei oska riigi ega muid keeli peale vene keele, tõi üheks lahenduseks tolliametnik välja järgmise: „*Ideaalne oleks tõlkida määrus vene keelde, kuigi see on väga kulukas ja tuleb arvestada, et seda tuleb koos uue sanktsioonipaketiga pidevalt uuendada.*“ Sel moel saaksid reisijad, vaatamata nende keelte oskustele, lugeda nimekirju ja olla kursis kehtestatud sanktsioonidega.

Parem kaupade kodeerimine (kood 3) on kolmas lahendus, millele seoses majandussanktsioonide rakendamisega tuleb mõelda. „*Mõnede kaupade kohta on vähe selgitusi, mis võtab hulga aega kauba klassifitseerimiseks ja aru saamiseks, kas see kaup on keelatud või mitte*“ (Küsimustik, 2023). Tolliametnikel on raske sobivat kaubakoodi määrata, seetõttu tuleks koostada selline nimekiri, mis oleks lihtsalt arusaadav nii reisijatele kui ka tolliametnikele. Intervjuueritav 1 (2023) sõnastas lahenduse nii: „*Ettepanek on ainult üks –*

vähendada sanktsioonide nimekirju.“ Tuleks kokku panna mõned kaubakategooriad, et oleks kiirem ja lihtsam leida sobiv kaubakood. Kui kaupade kodeerimine on lihtne, siis ei kuluta ametnikud palju ressursse ja tööpuudus ei ole probleemiks. Samuti oleksid reisijad ja ettevõtjad teadlikud, kust leida nimekirja, mis sisaldab sanktsioonide all olevaid kaupu ja lubatud eksport- või importkaupu.

Suur osa tolliametnike tööst hõlmab infosüsteeme, kus kontrollitakse kaupu, isikuid ja nende tausta. Töö tõhusaks muutmiseks peavad infosüsteemid olema kiired, paindlikud ja alati töökorras. **Infosüsteemide kohandamine** (kood 4) on järgmine lahendus. Küsimustiku vastaja (2023) tõi lahenduse nii: *„Infosüsteemide kohandamine ja reisija deklaratsiooni ette valmistamine.“* Sellel viisil kodeerivad ametnikud kaupu kiiresti ja vormistavad need infosüsteemides. Süsteemid peavad alati hästi toimima ning nendes ei tohiks tekkida vigu. Kui süsteemid toimivad ja on alati kättesaadavad, siis kasutatakse ressursse ratsionaalselt.

Majandussanktsioonide kehtestamisel tekkinud probleemiks on tööjõupuudus, mida tolliametnikud küsimustikus ning intervjuudes mainisid ning seejärel pakkusid lahenduseks **töötajate arvu suurendamist** (kood 5). Kui töötajaid ei ole piisavalt palju, kes saaksid tolliformaalsusi teostada, siis ei ole võimalik teostada kõiki protseduure. Selle tulemusena liigub sanktsioneeritud, keelatud või deklareerimata kaup Euroopa Liitu või väljub Venemaale. Praegu on töötajate koormus väga suur ning töötajaid ei ole piisavalt. Intervjueeritav 1 (2023) sõnastas lahenduse järgmiselt: *„Otsida tööle täiendavaid pädevaid inimesi, et meil kõigil oleks lihtsam toime tulla.“* Kui on piisavalt tööjõudu, suudavad ametnikud teostada kõiki tolliformaalsusi ning tagada, et kaup liigub riikide vahel õigesti ja kontrollitult. Samuti suurendatakse rikkumise avastamist ja maksude maksmist, mis suurendab riigi kui ka Euroopa Liidu eelarveid.

Eelviimasena tõi tolliametnikud lahenduseks **sanktsioonide kaotamise** (kood 6), mida mainiti kahes intervjuus. Majandussanktsioonid mõjutavad negatiivselt riigi majandust, mis omakorda mõjutab inimeste elatustaset (vt käesolev töö lk 11). Majandussanktsioonide rakendamisel kannatab mitte ainult riik, kelle vastu sanktsioone kehtestatakse, vaid ka riik, kes rakendab piiravaid meetmeid. Intervjueeritav 2 (2023) ütles järgmist: *„Usun, et sanktsioonid kahjustavad pöördumatult meie riigi majandust; probleemiks on see, et kaubad enam ei liigu, millega kaasneb tööpuudus ja SKP langus.“* Lahendusena pakkus esimene intervjueeritav (2023): *„Ettepanek on ainult üks – vähendada sanktsioonide loetelusid või need kaotada. Kuni need eksisteerivad, ei lahene probleemid kuidagi.“*

Viimaseks pakuti välja **keelata sanktsioneeritud kaupade transiidi läbi Venemaa** (kood 7). Reisijad ja kaubavedajad võltsivad dokumente, mille tulemusel jääb sanktsioneeritud kaup Venemaale. Kuues intervjuueeritav (2023) tõi intervjuus lahenduse: „*See on keeld vedada sanktsioneeritud kaupu transiidina läbi Venemaa, näiteks Kasahstani.*“ Kui kaup läheb transiidina, siis võib osa kaupadest või isegi kõik kaubad jääda Venemaale. Selle tulemusena, kui sanktsioneeritud kaup ei saa läbida Venemaad transiidina, toob see kaasa täieliku isolatsiooni Venemaa Föderatsiooni ja Euroopa Liidu kaubandusvahetuse vahel. Majandussanktsiooni eesmärk on jätta Venemaa ilma kaupade ja tehnoloogiateta, et mõjutada Venemaa käitumist ning poliitilist režiimi. Sellel viisil toimivad majandussanktsioonid ning nende kehtestamisel on tulemused.

2.3.4. Kvantitatiivse andmete analüüs

Esimese küsimusena soovis autor teada, kas Narva Maantee piiripunkti tolliametnikud puutuvad kokku majandussanktsioonidega. Kõik nelikümmend kolm inimest vastanutest vastasid positiivselt, mis kinnitab, et praegusel ajal on majandussanktsioonid lahutamatu osa tolliametnike töös. Esimene küsimus oli kohustuslik kõigile vastajatele, kuna sellele positiivselt „jah“ vastamine oli eelduseks järgmiste küsimuste küsimisele. Sel viisil sai autor teada, missuguste probleemidega puutuvad ametnikud kokku ning missugused on lahendused tekkinud probleemidele. Eitava vastuse korral inimesed ei pidanud tolliametnikud järgmistele küsimustele vastama. Saadud vastuste alusel sai autor järeldada, et majandussanktsioonid on tolliametnike töös esikohal.

Teises küsimuses soovis autor teada saada, missugused probleemid ja kitsaskohad on tolliametnike töös ning milline on nende esinemissagedus protsentuaalselt. Tolliametnikele oli ette antud viis vastust. Vastajatele oli pakutud vastused nagu: teadmatus rakendatud majandussanktsioonide olemusest; informatsiooni vahetamine ja aeglane liikumine; sanktsioonide nimekirjast keeruline informatsiooni leidmine; probleemid tollivormistusel sanktsioneeritud kaupadega ning reisijate teadmatus majandussanktsioonide olemasolust, mis omakorda raskendab tolliametnike tööd. Antud joonise põhjal on näha, mitu vastajat valis etteantud vastuse ning samuti on välja toodud vastajate osakaal protsentides. Saadud tulemustest on näha, et kõige enam ehk 39 tolliametnikku, mis moodustab 95% kõikidest küsimustikus osalenud ametnikest, puutuvad kokku reisijate teadmatusega majandussanktsioonide olemusest, mis omakorda mõjutab nende tööd. Teisel kohal on sanktsioonide pakelist keeruline informatsiooni leidmine, mida mainisid 35 ehk 85,4%

ametnikest. Kolmandal kohal on probleemid tollivormistusel sanktsioneeritud kaupadega, mida nimetasid 32 ametnikku ehk 78% küsitlusest. Samuti puutuvad tolliametnikud kokku selliste probleemidega nagu informatsiooni aeglane vahetamine ja liikumine (mida märkis 31 ametnikku ehk 76% vastajatest) ning teadmatus rakendatud majandussanktsioonide olemusest (mida mainis 29 ametnikku ehk 71% vastajates). Saadud tulemuste alusel järeldab autor, et kõige suuremad probleemid on seotud reisijate teadmatus ja sanktsioonide pakettide koostamisega. Need faktorid raskendavad tolliametnike tööd, mille tagajärjel tõuseb nende töökoormus ja esineb tööjõupuudus.

Joonis. Majandussanktsioonide rakendamise seotud probleemid protsentides (autori koostatud)

2.4. Järeldused ja ettepanekud

Käesolevas alapeatükis on ühendatud teooria ja uuringu tulemused. Ühtlasi on tehtud järeldusi ja ettepanekuid, missugused on lahendused tekkinud probleemidele seoses majandussanktsioonide rakendamisega. Omavahel on seostatud kõik kolm kategooriat ja teooria. Uuringu käigus tuvastati, et majandussanktsioonide rakendamine toob endaga kaasa mitte ainult tulemusi, vaid nende rakendamisel on ka tagajärjed meie riigile ja tolliametnike tööle (vt käesolev töö lk 14). Seoses majandussanktsioonide rakendamisega on tollitöö ja kaupade vormistus raskendatud. Sanktsioneeritud kaupade kontroll ja vormistus võtab enda alla 90% tollitööga seotud toimingutest (Intervjueeritavad 1–6, 2023). Suur protsent (90%) näitab, et sanktsioonid on viimasel ajal olulisemaks muutunud.

Kõigepealt on probleemiks see, et reisijad võltsivad dokumente ja kaupade päritolu, et ekspordida sanktsioneeritud kaupu Venemaale. Nad korraldavad kaupade vahetamist selliste riikide kaudu, mis võimaldavad kaupade ja teenuste vahetamist (vt käesolev töö lk 10), kuid tegelikult jääb kaup Venemaale. Selle tulemusena saavad ettevõtjad kasu. Tolliametnikud

peavad kontrollima kaupu ning tuvastama võltsitud dokumendid, et mitte lasta sanktsioonide all olevaid kaupu Venemaa suunas. Sanktsioonide kehtestamine takistab kaupade ja teenuste vahetamist riikide vahel ning seetõttu püüavad tarnijad kasu saada, jätkates sihtkohaga ebaseaduslikku majandusvahetust. Selle tagajärjel esitavad deklaratsioonid valeandmetega ja määravad kaupadele valed koodid (vt käesolev töö lk 10).

Teine probleem, millega tolliametnikud oma töös kokku puutuvad, on lisatöökoormus ja töötajate puudus. Uued vastuvõetud majandussanktsioonid hõlmavad kaupade sisseveo keeldu, teatud kaupade ja tehnoloogiate ekspordikeeldu ja turismiteenuste osutamise keeldu, mille tulemusel kõik kaubad, mida viiakse Euroopa Liidust välja, tuleb üle vaadata ja kontrollida (vt käesolev töö lk 19). Enne majandussanktsioonide rakendamist ei pööratud väljuval suunal olevatele kaupadele palju tähelepanu, kuid praegu kontrollivad Narva maantee tolliametnikud kaupu vastavalt Nõukogu määrusele nr 833/2014, mis kehtestati 31. juulil 2014, ja mida eksporditakse Venemaale.

Järgmiseks probleemiks on pikad ja arusaamatud sanktsioneeritud kaupade nimekirjad, millele tolliametnikud kulutavad palju ressursse. Kõik Euroopa Liidu riigid kohaldavad piiravaid meetmeid ja Venemaa Föderatsiooni vastuvõetud sanktsioonid vaadatakse pidevalt läbi ning neid uuendatakse regulaarselt. Selle tulemusel on nimekirjas paljud kaubad, mida ei või eksportida Venemaale (vt käesolev töö lk 19). Nii reisijatel kui ka tolliametnikel on raske määrata kaubale sobiv kaubakood.

Peale selle tekitab nii tolliametnikele kui ka reisijatele raskusi kaupade õige kaubakoodi määramine. Majandussanktsioonid takistavad kaupade vaba liikumist ja riikidevahelist kaubandust (vt käesolev töö lk 10). Selle tulemusena peavad kõik kaubad olema kontrollitud ja õigesti kodeeritud. Kaubakoodi alusel ja vastavalt 31. juuli 2014 aasta Nõukogu määrusele nr 833/2014, tehakse otsus ja lubatakse kaupu ekspordi või impordi suunal. Kui kaup on sanktsioneeritud, siis seda ei või viia Euroopa Liitu ega Euroopa Liidust välja.

Tolliametnikud puutuvad oma töös kokku aeglase infovahetusega ja erinevate ametnike arvamustega. Asutused teevad koostööd, kuigi neil on oma ülesanne ja pädevus, aitavad nad siiski üksteist. Näitena tuua Euroopa Liidu institutsioonide ja asutuste süsteemi, milles asutused nõustavad institutsioone ja aitavad kohustusi täita (vt käesolev töö lk 15). Kuna informatsioon liigub Narva maantee piiripunkti tolliametnikeni aeglaselt ja erinevalt, võtavad nad vastutuse ise ja otsustavad kohapeal.

Uuringu käigus selgus, et tekkinud probleemidele on Narva maantee piiripunkti tolliametnikel välja pakkuda lahendused. Tolliametnike sõnul on vaja korraldada infovahetus nii, et informatsioon ja korraldused tulevad samasugused ja õigel ajal. Lisaks tuleb üle vaadata sanktsioonipakett ja seda lihtsustada, et ametnikud saaksid kiiresti ja vähema ressursikuluga määrata õige kaubakoodi. Samuti tuleks suurendada töötajate arvu, et kõik tolliformaalsused oleksid teostatud nõutava ressursikasutusega.

Viimaseks lahenduseks pakuti keelata sanktsioneeritud kaupade transiitvedu läbi Venemaa territooriumi. Sanktsioonid takistavad kauba liikumist, investeerimist, samuti piiravad individuaalsed sanktsioonid isikute viibimist teatud territooriumil, mille tõttu leiavad inimesed võimaluse, kuidas sanktsioonidest mööda minna (vt käesolev töö lk 16). Selleks võltsivad nad dokumente, et võltsitud dokumentidega viia kaupu Venemaale.

Läbiviidud uuringu ja teooria käigus jõudis autor järeldusele, et vaatamata sanktsioonide rakendamisega saadud tulemusele, on neil ka kitsaskohti. Nad tekitavad lisatöökoormust tolliametnikke jaoks. Samuti raskendab sanktsioonide rakendamine kaubavormistust. Paar aastat tagasi sai Venemaa Föderatsioon sanktsioonide kehtestamise arvu poolest liidriks, mis näitab, et kontrolli süsteemi on vaja paremini korraldada. Süsteemide ja organisatsioonide seadistamine võtab aega, kuid majandussanktsioonide saadud tulemus on kaalukam võrreldes probleemidega, mida see kaasa toob.

Tekkinud olukorra lahendusena pakub autor välja koolitada ametnikke, kuidas õigesti ja kiiresti kaupu kodeerida, võttes arvesse kaupade tunnuseid. Teiseks ettepanekuks on kaasata aktiivsemalt PPA ametnikke esmasel sanktsioneeritud kaupade kontrollil välispiiril. See võimaldaks tolliametnikel kasutada ressursse proportsionaalselt ja teostada kiiremalt tolliformaalsusi. Kolmandaks ettepanekuks on reisijate teavitamine kehtestatud sanktsioonidest. Anda reisijatele täiendavat infot, kus kohast leida sanktsioneeritud kaupade nimekirju.

KOKKUVÕTE

Lõputöös on käsitletud järgmised teemad: majandussanktsioonide mõiste määratlus, majandussanktsioonide kehtestamise eesmärk ja tingimused, rahvusvaheliste institutsioonide ja organite kaasamine, sanktsioonide kehtestamise protsess ning on lahti kirjutatud sanktsioonid, mis on rakendatud Venemaa Föderatsiooni vastu. Uuringu käigus viidi läbi integreeritud empiiriline uuring, mis koosneb avatud ja valikvastustega küsimustikust ning intervjuudest.

Lõputöö uurimisprobleem on sõnastatud küsimusena „Kuidas on Venemaa vastu kehtestatud majandussanktsioonide rakendamine mõjutanud tolliformaalsusi Narva maantee tollipunktis?“ Vastavalt uurimisprobleemile moodustati kolm täpsustavat uurimisküsimust. Esimene neist oli: Millised on peamised probleemid, millega tolliametnikud seoses sanktsioonidega kokku puutuvad? Esimesele uurimisküsimusele vastust otsides leiti, et seoses majandussanktsioonide rakendamisega lahendavad tolliametnikud oma töös erinevaid kitsaskohti. Mõned kitsaskohad on seotud infovahetuse ja erinevate ametnike arvamustega. Tolliametnike arvates liigub Maksu- ja Tolliameti organisatsioonis informatsioon aeglaselt ning ei jõua õigel ajal nendeni. Selle tulemusena peavad nad otsustama kohapeal ja võtma vastutuse enda peale. Lisakoormusena on tolliametnikel sanktsioneeritud kaupade kontroll ja kaupade kodeerimine vastavalt nõukogu määrusele nr 833/2014 (31. juuli 2014).

Teine uurimisküsimus oli: Missugused on tekkinud probleemid ja kitsaskohad sanktsioneeritud kaupade tollivormistusel? Vastuseks saadi, et ebatäpsed kirjeldused ja arusaamatus määruse nimekirjadest takistab tolliformaalsuste teostamist. Samuti mainisid Narva maantee tolliametnikud pakettide pikkust ja kaupade rasket kodeerimist Venemaa Föderatsiooni vastu majandussanktsioonide vastuvõtmisega seoses. Peale selle võltsitud dokumendid ja valeandmete esitamine reisijate ja ettevõtjate poolt toovad lisakoormuse endaga kaasa.

Kolmas uurimisküsimus: Missugused on sanktsioonidest tulenevate probleemide võimalikud lahendused? Selle küsimuse uurimisega selgus, et tekkinud probleemid on võimalik lahendada. Lahendustena pakkusid ametnikud mitmeid variante. Peamiseks lahenduseks on töötajate arvu suurendamine, mis võimaldaks teostada piiramatult kõiki tolliformaalsusi. Teisena toodi välja parema informatsioonivahetuse korraldamist ning selleks vajalike infosüsteemide parema kohandamist. Lisaks oleks vaja läbi vaadata sanktsioonide nimekirjad ning lihtsustada nii sanktsioonide pakette kui ka kaupade kodeerimist. Viimasena tuleks keelata viia kaupu transiidina läbi Venemaa Föderatsiooni, et jätta teda tehnoloogia ja kaupadeta ilma.

Lõputöö uurimisprobleemile „Kuidas on Venemaa vastu kehtestatud majandussanktsioonide rakendamine mõjutanud tolliformaalsusi Narva maantee tollipunkti?“ annavad vastuse kõik kolm uurimisküsimust. Uuringu käigus oli välja selgitatud, et majandussanktsioonide rakendamise tõttu on tolliametnike töö raskendatud. Samuti esineb probleeme tolliformaalsuste teostamisel, kuid neid on võimalik kõrvaldada ja muuta töö efektiivsemaks.

Lõputöö eesmärk oli välja selgitada majandussanktsioonide rakendamisel tekkinud probleemid ja nende võimalikud lahendused. Uuringu märkimisväärne tulemus oli asjaolu, et Narva maantee piiripunkti ametnikud puutuvad igapäevaselt kokku majandussanktsioonide teemaga. Nad tõid samuti välja lahendused, kitsaskohtade kõrvaldamiseks. Sellest tulenevalt saab öelda, et lõputöö eesmärk on saavutatud. Teooria ja uuringu tulemuste ühendamise põhjal tehti kolm ettepanekut.

Edasised uuringud peaksid keskenduma majandussanktsioonide rakendamisel positiivsetele külgedele. Samuti on oluline analüüsida, kuidas majandussanktsioonid on mõjutanud meie riigi majandust ja inimeste heaolu. Lisaks sellele oleks oluline analüüsida, kuidas suured rahvusvahelised ettevõtted on mõjutatud tänu sanktsioonide rakendamisele.

SUMMARY

The research problem of the thesis is formulated as a question, how has the implementation of economic sanctions against Russia affected the customs formalities at the Narva Road customs point?

According to the research problem, three clarifying research questions were formed. During the research, it was revealed that customs officers encounter problems related to information exchange and opinions of different officers, additional workload, lack of manpower, and unpreparedness of systems and employees. In addition, the research showed that inaccurate descriptions in the regulation, misunderstanding of packages, and forged documents are the next bottlenecks that occur in the work of customs officials in the inspection and coding of goods. As solutions, the officials suggested organizing a better exchange of information, simplifying the sanctions package, and increasing the number of employees.

The aim of the thesis was to find out the problems that arose during the implementation of economic sanctions and their possible solutions. To achieve the aim of the work, five research tasks were set, which were solved using the integrated research method. In the theoretical part of the thesis, the author has given an overview of the definitions of sanctions, the purpose and conditions of imposing sanctions, the process of implementing sanctions, and the sanctions imposed against Russia. In the analysis segment of the thesis, the problems that arose during the implementation of economic sanctions and their possible solutions were investigated. Based on the results, the author evaluates the relationship between bottlenecks and their possible solutions and makes suggestions to improve the situation at the Narva Road customs point. A significant result of the research was the fact that the officials of the customs point of the Narva Road regularly come into contact with the subject of economic actions. As a result, the aim of the thesis has been achieved. Based on the combination of theory and research results, three propositions were made.

The author suggests training officials on how to code goods correctly and quickly on the basis of what and according to what characteristics the commodity code is determined. The second proposition is to employ auxiliary workers at the Narva Road customs office. As a result, customs officials can use proportionate resources and carry out all customs formalities. The third proposal is to inform passengers about the imposed and adopted sanctions. Passengers would be aware of where to find and view the list and what kind of goods are sanctioned.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

Anon, 2004. Economic sanctions. *Essential economics*, pp. 82-83.

Bremus, F. & Hüttl, P., 2022. Sanctions against Russian oligarchs also affect their companies. *DIW Weekly Report*, pp. 142–147.

Былков, В., 2022. Социально-экономические предпосылки трансформации рынка труда в условиях введения беспрецедентных санкций. *Russian Journal of Labor Economics / Ekonomika Truda*, 9(10), стр. 1489–1508.

Cebotari, L., 2021. The impact of the Sanctions and Counter Sanctions on the Russian and EU Member States Economies. *Romanian Economic Journal*, 24(82), pp. 56–66.

Цепова, Е., 2022. Беспрецедентное право: защита российской финансовой системы от влияния санкций. *RUDN Journal of Law*, 26(3), стр. 655–677

Duckenfield, M., 2022. Economic sanctions. *Military Review*, pp. 1–12.

European Council, 2022. *ELi sanktsioonid Venemaa vastu*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.consilium.europa.eu/et/policies/sanctions/restrictive-measures-against-russia-over-ukraine/sanctions-against-russia-explained/> [Kasutatud 20.10.2022].

Euroopa Liit, 2023. *Institutsioonid ja organid*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/types-institutions-and-bodies_et [Kasutatud 08.03.2023].

Fodor, G., 2016. Suggestions for the realisation of the preventive purpose of criminal sanctions regarding the crime of child pornography committed using information systems. *Fiat Iustitia*, 2(8), pp. 106-113.

Garvey, J., 2016. Targeted sanctions: Resolving the International Due Process Dilemma. *Texas International Law Journal*, 50(4), pp. 551–601.

Hein, K., 2016. *Venemaapolsete sanktsioonide mõju tagajärjed Eesti piimatöötlemisettevõtetele*. Pärnu: Tartu ülikool.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P., 2005. *Uuri ja kirjuta*. Tallinn: Medicina

- Jeong, J. & Peksen, D., 2019. Domestic Institutional Constraints, Veto Players, and Sanction Effectiveness. *Journal of Conflict Resolution*, 63(1), pp. 194–217.
- Jeong, J., 2019. Do sanction types affect the duration of economic sanctions? The case of foreign aid. *International Political Science Review*, 40(2), pp. 231–245.
- Jeong, J., 2023. Sanctions-Busting, Material Power, and Institutional Support for Economic Sanctions. *Journal of Conflict Resolution*, pp. 1–26.
- Johnson, B. & Christensen, L., 2012. *Educational Research Quantitative, Qualitative, and Mixed Approaches*. 4th ed. Sage Publications.
- Kalmus, V., Masso, A. & Linno, M., 2015. *Kvalitatiivne sisuanalüüs*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys> [Kasutatud 20.10.2022].
- Karripai, P., 2022. Impact of us sanctions on bilateraal FDI with China. *Special Education*, 1(43), pp. 4690–4708.
- Kusraeva, O. & Rebiagina, V., 2021. Agribusiness changes caused by the russian food embargo: an interfirm relationships perspective. *Trziste / Market*, 33(1), pp. 7–24.
- Laherand, M., 2008. *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: OÜ Infotükk
- Lektzian, D. & Mkrtchian, G., 2021. The effect of sanctions on economic freedom. *Social Science Quarterly*, 102(6), pp. 2776–2794.
- Maksu- ja Tolliamet, 2022. *Maksu- ja Tolliameti arengukava 22*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.emta.ee/eraklient/amet-uudised-ja-kontakt/maksu-ja-tolliamet/tutvustus-ja-struktuur> [Kasutatud 15.10.2022].
- Morgan, T. & Bapat, N., 2003. Imposing Sanctions: States, Firms, and Economic Coercion. *International Studies Review*, pp. 65–79.
- Niglas, K., 2004. *The combined use of qualitative and quantitative methods in educational research*. Tallinn: OÜ Vali Pess
- Park, J. & Choi, H., 2022. Are smart sanctions smart enough? An inquiry into when leaders oppress civilians under UN targeted sanctions. *International Political Science Review*, 43(3), pp. 433–449.

Rahvusvahelise sanktsioonide seadus (2019) RT I, 08.03.2022, 3.

Riigikogu, 2016. *Rahvusvahelised sanktsioonid*. [Võrgumaterjal] Leitav: file:///Users/veronikatalalajeva/Desktop/Teemaleht_4_2016_Rahvusvahelised-sanktsioonid.pdf [Kasutatud 20.10.2022].

Subedi, D., 2016. Explanatory Sequential Mixed Method Design as the Third Research Community of Knowledge Claim. *American Journal of Educational Research*, 4(7), pp. 570–577.

Sun, J., Makosa, L., Yin, F., Jachi, M. & Bonga, W., 2021. Externalities of economic sanctions on performance of intra-industry non-sanctioned firms: Evidence from Zimbabwe. *Scottish Journal of Political Economy*, 68(5), pp. 643–664.

Teddlie, C. & Tashakkari, A., 2003. Issues and dilemmas in teaching research methods course in social and behavior sciences: U.S. perspective. *International Journal of Social Research Methodology*, 6 pp. 61–77.

Välisministeerium, 2020. *Eesti välispoliitika arengukava 2030*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.vm.ee/ministeerium-riiklik-protokoll-press/eesti-valispoliitika-arengukava-2030?view_instance=0&current_page=1 [Kasutatud 15.10.2022].

Välisministeerium, 2022. *Rahvusvahelised sanktsioonid (piiravad meetmed)*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.siseministeerium.ee/tegevusvaldkonnad/rahvusvaheline-koostoo/rahvusvahelised-sanktsioonid> [Kasutatud 20.10.2022].

Välisministeerium, 2022a. *Rahvusvahelised sanktsioonid*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.vm.ee/sanktsioonid-ekspordi-ja-relvastuskontroll/rahvusvahelised-sanktsioonid#kellelt-saan-informa> [Kasutatud 20.10.2022].

Õunapuu, L., 2014. *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu Ülikool

Yankiv, M. & Flissak, K., 2020. Economic sanctions in contemporary international relations: new forms of implementation. *Business Administration Quarterly / Kwartalnik Nauk o Przedsiębiorstwie*, 57(4), pp. 5–14.

TABELITE JA JOONISTE LOETELU

Tabel 1. Intervjuu parameetrid (autori koostatud)	lk 25
Tabel 2. Uurimisküsimuste seos intervjuu küsimusega (autori koostatud)	lk 26
Tabel 3. Probleemid tolliametnike töös (autori koostatud)	lk 27
Tabel 4. Probleemid kaupade tollivormistusel (autori koostatud)	lk 30
Tabel 5. Võimalikud lahendused (autori koostatud)	lk 32
Joonis. Majandussaktsioonide rakendamisega seotud probleemid protsentides (autori koostatud)	lk 35

Lisa 1. Uurimisinstrument

Olen Sisekaitseakadeemia Tolli ja Maksunduse eriala kolmanda kursuse õppur Veronika Talalajeva. Kirjutan lõputöö teemal "Majandussanktsioonide rakendamisel tekkinud probleemid ja võimalikud lahendused Narva maantee piiripunkti näitel", lõputöö raames viin läbi intervjuu selleks, et saavutada püstitatud eesmärki. Kõiki saadud vastuseid kasutatakse anonüümselt. Kogu intervjuu salvestatakse ning hiljem transkribeeritakse. Kui Teie ei soovi küsimusele vastata või tunnete ebamugavust detailidest rääkides, siis Teil on õigus loobuda vastamisest või intervjuu lõpetada. Intervjuu ajal küsin ma Teilt ettevalmistatud küsimusi ning olenevalt Teie vastustest esitan vajadusel lisaküsimusi.

1. Missugune on Teie tööstaaž Maksu- ja Tolliametis?
2. Kui tihti Teie puutute majandussanktsioonidega kokku oma töös?
3. Kuidas on sanktsioonide rakendamine mõjutanud tolliametnike tööd?
4. Kas Teie arvates on seoseid sanktsioonide rakendamise ja tolliametnike töökoormuse vahel?
5. Missugune protsent Teie tööst puutute sanktsioonidega kokku? (100% iga vahetus puutun, 0% ei puutu üldse)
6. Mida Teie saaksite öelda, kas sanktsioonide rakendamine on mõjutanud kaupade vormistust?
7. Missugused probleemid tekkivad kui Teie vormistate või kontrollite sanktsioneeritud kaupa?
8. Missuguseid probleeme Teie saaksite nimetada tolliametnike töös seoses sanktsioonidega?
9. Kas on Teil mingeid ettepanekuid, lahendusi kuidas on võimalik kitsaskohti kõrvaldada?
10. Kas Teie näete, et sanktsioonide rakendamine annab tulemuste või nendel on positiivseid tagajärgi?
11. Kas Teie saaksite midagi veel lisada, kas on Teil arvamusi või mõtteid seoses sanktsioonidega?

Sellega on intervjuu lõppenud. Tänan Teid osalemast!

Kui Teil on küsimusi või ettepanekuid võite ühendust võtta telefoni või meili teel.

Lisa 2. Ülevaade läbiviidud küsitlusest

Olen Sisekaitseakadeemia Tolli ja Maksunduse eriala kolmanda kursuse õppur Veronika Talalajeva. Kirjutan lõputöö teemal "Majandussanktsioonide rakendamisel tekkinud probleemid ja võimalikud lahendused Narva maantee piiripunkti näitel", lõputöö raames viin läbi küsitluse selleks, et saavutada püstitatud eesmärki. Kõiki saadud vastuseid kasutatakse anonüümselt. Olen tänulik, kui leiate 5 minutit küsitluse vastamiseks.

1. Kas Te oma töös puutute kokku majandussanktsioonidega?
  - Jah
  - Ei
2. Kui jah, siis missugused probleemid on tekkinud majandussanktsioonide rakendamisel Teie töös?
  - Teadmatus rakendatud majandussanktsioonide olemusest
  - Informatsiooni vahetamine, aeglane liikumine
  - Sanktsioonide nimekirjast keeruline infot leida
  - Probleemid tollivormistusel sanktsioneeritud kaupadega
  - Reisijate teadmatus majandussanktsioonide olemasolust, mis omakorda raskendab tolliametnike töö
3. Milliste probleemidega Teie veel puutute kokku seoses majandussanktsioonide rakendamisega?
4. Millised on Teie arvates võimalikud lahendused tekkinud probleemidele seoses majandussanktsioonide rakendamisega?

Lisa 3. Küsimustiku ja intervjuu analüüside põhjal koostatud kategooriad ja koodid

Uurimisküsimus	Kategooria	Koodid
Millised on peamised probleemid, millega tolliametnikud seoses majandussanktsioonide rakendamisega kokku puutuvad?	1. Probleemid tolliametnike töös	Infovahetus
		Erinevad arvamused
		Lisatöökoormus
		Tööjõupuudus
		Töötajate ettevalmistamatus
		Süsteemide ettevalmistamatus
Missugused on tekkinud probleemid ja kitsaskohad sanktsioneeritud kaupade tollivormistusel?	2. Probleemid kaupade vormistusel	Ebatäpsed kirjeldused
		Arusaamatus
		Pakettide pikkus
		Kaupade kodeerimine
Missugused on sanktsioonidest tulenevate probleemide võimalikud lahendused?	3. Võimalikud lahendused	Võltsitud dokumendid
		Parem infovahetus
		Sanktsioonide paketi lihtsustamine
		Parem kaupade kodeerimine
		Infosüsteemide kohandamine
		Töötajate arv suurendamine
		Sanktsioonide kaotamine
Keelata transiiti läbi Venemaa		